

Mijnheer pastoor en zijn vogelenparochie

A. Thiry

bron

A. Thiry, *Mijnheer pastoor en zijn vogelenparochie*. Querido, Amsterdam 1926

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/thir001mijn01_01/colofon.php

© 2016 dbnl / erven A. Thiry

Aan ons Martbake voor als ze groot zal zijn

Introïtus

En dien achternoen alzoo, toen Annet de witte studeerkamer binnenkwam met op het geellakken schenkberdje de flesch met wijn en den roomer, brak hij er mee door.

Dat was het eerste nu wat hij in vromen deemoed aan de voeten van Vrouwe Armoede ten offer neerlegde.

‘Annet,’ sprak hij en een mystieke glimlach verkleerde zijn mager, zachtblozend pastoors-gezicht, ‘da’ zullen we nu in ‘t vervolg maar laten... Ik heb het ni meer noodig... Neem het maar mee terug.’

Zijn lange, witte hand wuifde werend alover de schrijftafel waaraan hij te werken zat.

‘t Menschke, niet begrijpend, bleef een sekond staan.

Doch seffens daarop, alsof er niets ge-

zegd was, precies zoals ze 't nu al zoovele jaren, nadat Mijnheer Pastoor zijn uiltje had gevangen, op dit uur van drijven, gewoon was te doen, slefte ze nader. Ze zocht met bezorgd gezicht een open plaatske tusschen de papieren waar ze voorzichtig het schenkberd neerzette en dan trok ze den stop af om de voorgeschreven versterking in te schenken.

Mijnheer Pastoor zijn hand lag echter meteen op den roomer.

‘Doe geen moeite, Annet...’ hernam hij rustig, ‘k Zei: dat zullen we nu maar laten...
Neem het mee terug naar de keuken.’

't Vrouwke schokte verschietend recht.

‘Heb ik dan toch goe' gehoord?’ zuchtte ze. En moederlijk-verwijtend, terwijl ze hem met klimmende verbazing be-

keek, litaniede ze: ‘Waarom da' nu?... En heeft Mijnheer Dokter da' toegestaan?... Wanneer is die dan hier geweest?... En ge zoudt zeggen da' ge ni' geslapen hebt ook al ni!... En dezen morgen zoo'n lange wandeling gedaan weeral, tot voorbij het Hof van Lachenen, en langs den dijk dan nog, voor iemand die met zijn eigen moet oppassen!... En nu ni slapen, en geen roomerke wijn ni willen!... Mijnheer Pastoor toch!’

Ze sloeg heur handen ineen, schudde heur grijs kopken klagelijk overentweer.

‘Maar da' doe 'k ni...’ sprak ze kwaad ineens. ‘k Neem het ni mee naar de keuken... Da' wil ik ni' op mijn geweten...’

En daarmee draaide ze zich om en slefte haastig de kamer uit.

De pastoor zei niets. De glimlach op zijn mager gezicht verdiepte zich. Zijn blauwe oogen gingen in devote vereering naar het bruine Sinte-Franciscusbeeld met wit gezicht en witte handen, dat tegenover hem, op het gothieke eiken-kastje, in ranke verrukking ten hemel keek.

Maar seffens liet hij zijn oogen zakken en zijn hoofd boog neer.

‘t Is nog zoo weinig... zoo bitter weinig...’ beled hij nederig.

En weer een keer, precies lijk daar straks als hij ze uit zijn schuif haalde, wenschte hij al deze papieren hier vóór hem, - waarop hij, een maand of drie geleden, weer zoo'n zuut Begijnhof historische had neergedicht - te kunnen samenfrommelen en ze in de keuken in de stoof te steken.

Niet dat de pastoor tegen 't herlezen

en nazien ervan opzag. Daarbij 't historische was beloofd en zijn vriend, Pater t' Serarens, zat er ongeduldig naar te wachten voor 't eerste Mei-nummer van zijn 'Weekblad van d'Abdij van Averbode', dat heelen-gansch aan Onze-Lieve-Vrouw gewijd zou worden. Vandaag nog moest het weg. Maar spijtig, 't bracht hem weer zóó in dat suikeren, gemakkelijke slofkesleven van ziekelijken, in watte vertroetelden Begijnhof-pastoor, dat hij tot nu toe gesleten had.

En hij was daar nu, met het terug krijgen van zijn gezondheid, zoo vol en schoon aan het uitgroeien, zijn ziel was zoo doorzinderd van groot en schroeiend verlangen om onder de menschen te zijn en te dienen, t' Antwerpen in 't zondige Schipperskwartier of ievers in 't armste van de Kempen bij uitge-

holde, doodarme zandboerkens, 't ergste het liefste, dat het hem pijn deed dit terug te moeten zien.

De pastoor schoof het schenkberdje even achteruit, raapte zijn pennestok op en werkte verder.

't Verhaal sprak in zoete, ouwerwetsche taal van Begijntje Appelmans, een hoveniersdochter uit het bloemkool- en aspergenland rond Mechelen, die den lust voor de hovenierderij maar niet uit heur bloed gebeden kreeg. Ze woonde in het huizeken 't Suverlik Herte' in 't Vagevuurstraatje en na veel prengelen en vragen had ze van de Meesteresse consent gekregen om van heur hofken een groot aardbezenbed te maken. Niet voor de bezen zelf deed ze dat. Och neen! ze kon ze missen, ze gaf ze bijkans allemaal weg. Maar om bezig te zijn met den grond, om den grond te

zien geven. Ze voelde 't wel: 't paste niet voor een begijntjen daaraan zoo verhangen te zijn, en om Onz'-Heer, heuren bruidegom, mild te stemmen, droeg ze, ieder jaar in de maand van Meie als de bezen rijpten, een schoteltje van de allerschoonste en allersappigste ten offer aan Onze-Lieve-Vrouw. Dat was iederen keer een toer om heur schoteltje in de kerk te smokkelen en den moment te pakken om ongezien heur offerke achter het met een glimlach voorovernijgende beeld te schuiven! - Eens op een keer in 't voorjaar kwam echter 't water der Nethe over de dijken bruischen en 't heele Begijnhof stond twee, drie weken onder water. Dat Begijntje Appelmans heur patatten, heur kuipke met ingezouten vleesch, heur tonneke boter enz. bedorven was, 't lette heur

geen zierke. Maar heur aardbezen! en 't offerke dat ze niet kon brengen! Bidden deed ze, lijk nog niemand van zijn leven gebeden had! - En zie! toen het water wegtrok, doken daar niet alleen, wonder boven wonder, heur planten frisch en groen te voorschijn, maar ze vond onder de moederlijk welvende blaren, de schoonste aardbezen die ze ooit gezien had! - De begijntjes kwamen kijken, de kwezelkes, de pastoor en de koster, de marollekens met hun weesmeisjes, heel de stad en van buiten de stad ook al, processies zonder ende. En 't was uit alleman zijn mond eenen lofzang ter eere van Onze-Lieve-Vrouwe-der Aardbezen. -

Nu en dan schrapte de pastoor een wordeken door en schreef er een gepaster boven; hij sneed met een komma of twee een te langen zin in overzicht-

telijker stukken en zoo geraakte 't weldra punctum en gedaan met deze karwei.

Dan nog met de rapte een briefke geschreven voor Pater 't Serarens of ze op de Abdij zoo vriendelijk wilden zijn de proeven maar zelf te verbeteren, de saamgeklapte blaadjes in de envelop geschoven en 't pakske in de keuken gedragen.

‘Hier zie, Annet... Doe dat eens séffens naar de post!’

‘Ja, Menheer Pastoor...’

't Was af en 't moest nu ook maar gauw den huize uit. Om nooit ni-meer gedaan te worden!

De pastoor zuchtte opgelucht.

En binst hij, met het hoofd lichtjes voorover en met de vingertoppen in de heupzakskens van zijn toog, door de groen-met-zwart betapeete kamer overent-

weer wandelde, moest hij er weer een keer aan peinzen hoe het in Godsname mogelijk was geweest zijn eigen met 't vijlen en 't slijpen van zoo'n verzinselkens blij te maken, precies of 't heil van hemel en eerde er van afhing.

Niet om te begrijpen!

Want de pastoor had zich vroeger aan dat werkske gegeven met ziel en lichaam! En al dachten zijn collega's en de andere menschen hier rond hem dat wel, 't ging bij lange ni van zelf!

Om te beginnen al met 't aldereerste: het beeld van een stemmig, schilderachtig huizeken, van een straathoek met een kapelleken of een scheeve lantaern er aan, een kamer of een palmenboomen hofken, zelfs al was het maar van een simpel, scheefgezonken poortje of een laag, kleingeruit venster! Wat kostte het voor moeite eer dat het klee

en inniglijk te spreken begon! Want hij had rust noch duur of hij moest het met het hert kunnen betasten en bestreelen onder alle lichten van den dag en onder alle wisselingen der seizoenen: 's nachts met maan erop of 't rosse, verschuivende schijnsel van een verren straatlantaarn, met zweependen regen erover of melk witten Septem bermist, in volle zomerzon of ineengeschrompeld onder een last van sneeuw, enz. enz.!

En dan, als daaruit het figuur was gegroeid dat, met in zijn ziel en in zijn gebaren het mysterieuze leven van die witte contemplerende kamer, van dat wachtende poortje of van het vizioenverbeidende, palmenhouten hofken, de wereld in moest wandelen, en er in botsing mee kwam zoodat het slechts met de hulp van hier-boven zijn eigen op de been kon houden, Heere! wat kop-

brekerij had het den pastoor niet gekost om daarmee een vertelselken in malkanderen te krijgen!

Om niet te spreken van het schrijven zelf: het kiezen, schikken en zetten van woorden, 't zoeken naar overgangen en zoovele andere dingen nog, die hem zoo dikwijls 's nachts uit zijnen slaap hadden gehouden!

En waarvoor?... waarvoor?!...

De pastoor bleef staan, stak vragend de magere handen uit en schudde met een diepen zucht, als in pijn, zijn grijs, kortharig hoofd heen en weer.

Ja, waarvoor?... waarvoor?...

Hij wist het maar al te goed thans. Kinderspel! Hij had, al ware zijn ziekte tien paart erger geweest, zijnen tijd immers zooveel schoonder kunnen besteden. En wie weet of die ziekte, zonder die nooit ophoudende overgave

aan zulke beuzelachtige herschenschimmen, zoolange hadde gesleept... Hij voelde zijn eigen weer eens zenuwachtig worden...

Doch al met een keer, verschietend, schokte zijn gebogen gestalte recht en zijn handen pakten naar zijn borst als wilde hij zijn eigen tegenhouden.

‘Waar ben ik nu toch weer mee bezig!’ verweet hij zich zelf.

‘t Kwam allemaal door dat vertellingske! Wat zat het voorbije nog diep in zijn lichaam om zoo maar bij ‘t minste los te zinderen!

Stukken van heilige, latijnsche spreuken schoten lijk lichtstralen door zijn hoofd: *‘...en gevaarlijk buitenmate is het achterweerts te zien... Weest indachtig de vrouwe van Loth en wilt niet iederen geest gelooven...’*

Binst zijn dunne lippen half-luid een

schietgebed prevelden. Temet raapte hij van zijn schrijftafel het antiek, bruinlederen boekske op, dof rood op snee, en dat heette: *Sacrum Commercium Beati Francisci cum Domina Paupertate*.

Hij sloeg in schoone overgave een kruis, zette zijn bonnet op, trok het eene deurvenster open, en lezend wandelde hij langzaam den groenenden pastorij-hof in die blonk in de jonge zon. Alleen het zien van den in 't rood-gedrukten titel boven het eerste kapittelke, haalde de pastoor zijn herte weldadig uit zijn verwarde, grijze stemming omhoog. En met het vorderen van het verhaal van den zaligen Franciscus zijne bruidvaart naar Vrouwe Armoede rees het hooger en gelukkiger steeds... De blij-bottende appel- en perelaars, 't vonkelen der paasch-bloemen aan de hoeken der paden, de groen-doorregen-

de bezestruiken, de bleek, de palmenboomen torentjes, 't zonk alles bij iederen stap een beetje verder weg.

En eer de pastoor t' ende gekomen was, daar waar het rootje jonge, goudtakkige populieren den properen lente-hof afsloot, was 't binnen in hem weer eens zoo goed ijl en rank en blank geworden, dat zelfs het boekske met zijn verbruind papier en zijn letterkes zwart en rood voor hem verzwonden was...

Hij stapte achter den heilige en zijne gezellen ten hoogen, zwaar begaanbaren berg op, hij zag er Vrouwe Armoede in heur gothieke schamelheid verschijnen, hij hoorde de warme menschelijke stem van 't Minnestreelke Gods die smeekte, en dan ten leste kwam uit heuren mond het goddelijke wederwoord. Dat vloeide zoetge-

klankt en roerde nog dieper dan 't spreken der hooge orgelpijpen onder de concecratie in de mis...

De pastoor wandelde op en wandelde neer en in zijn ziel dauwde de langgehoorde en toch iederen keer weer nieuwe wijsheid neder die Vrouwe Armoede in kleine kapittelkens kond deed: van den Vrede die streed tegen heur, van Vrouwe Vervolginge die heur bij stond, van de Gierigheid die met het masker der Voorzichtigheid en der Voorzorg op heur gezicht de menschen wegtrok van haar...

Hoe diep drong de waarheid van deze woorden in hem! Tot in 't kenneken van zijn wezen! Ze ontroerde hem somwijlen zoo dat hij huiverend, met een opgepropte keel en toegenepen oogen staan bleef.

En als dan het zalige Minnestreelken in

verrukking voorovervalt en na Gode dank te hebben gezeid, aan Vrouwe Armoede jubelend belijdt hoe 't hem vervoert haren dienstknecht te mogen wezen, dan was dat als gegrepen uit den pastoor zijn eigen herte! 't Werd tot muziek in hem!...

Doch dan begon 't verhaal van het gastmaal van Vrouwe Armoede met de broeders, van het gras dat de tafel was, van de drie brooden van gerstezemelen en den schotel koud water waar het brood in te soppen, en zoo heel zachtekens aan week de pastoor zijn schoon vizioen.

En even geleidelijk klopten de dingen van de wereld rond hem terug tegen den pastoor zijn zinnen: de letterkes zwart en rood in 't boekske dat zijn handen hielden geheven, de zon op zijn gebogen rug, de slag van de vink in

den appelenboom, de meikeverroken van 't jonge loof in de struiken nevens zijn pad, de heele hof ten leste met zijn kleuren en geuren.

De pastoor begreep...

Hij liet langzaam het boekske zakken, bleef na eenige stappen staan. Hij hief het mager gezicht omhoog en zijn smalle oogen met den diepen glimlach stonden een wijle op de schoon gesnoeide vruchtboomen en op den proper gespitten grond eronder, op de platgeklopte groentebedden overspannen met witten katoendraad en de spiegelende glazen bakken waarin hij de radijskens, de peekens en den melksalaad al dik wist.

Ja, Koster Gommaar kende goed den hovenierstiel, maar hier was het geen plaats om zijn gastmaal te geven, bijlange niet!

En al even weinig in de pastorij zelf die ginder boven de hof boomen heuren witten, met dikken druivelaar bekronkelden achtergevel omhoog spitste tegen de blauwe lentelucht...

Steenstil stond de pastoor.

Heel ver was dat weg nu uit zijn leven: dezen hof, het huis en ook het zoete Begijnhof dat er, achter den witten tuinmuur met de roos-bloezemende perselaars ertegen, zijn trap- en puntgevelkens kartelde omen dom de klimop begroeide kerk met het open torenke! Zoo ver als het buiten hem lag bijkans, toen hij, als jong seminarist, op zijn knieën God bad om hem pastoor te maken ievers in een uitgehongerd heidedorpke van leem en stroo, ver en vergeten van alles...

Dat heidedorpke van zijn droomen!

Hoe had hij, tijdens zijn vacanties, in

die jaren toen hij zijnen toog nog niet aan en had, de Kempen afgeketst op zoek naar 't allerarmste 't eerste en hoe had hij er enkelen, zooals ze daar lagen schraal en armtierig te midden van groen-beriete vennen, witte, kale duinen en donkere mastebosschen, in 't herte gedragen!

't Pakte den pastoor, terug te peinzen aan die dagen toen zijn leven eenen langen paternoster was van kleine en groote offers die geen mensch, zelfs zijn moeder niet, kende noch vermoedde!

En hij wist niet hoe het kwam, maar hij voelde het, - zoo duidelijk als hij den blijden, rappen klop van zijn bloed voelde tikken in zijn slapen, - dien verholten, schoonen droom die toen niet zijn en mocht, hij zou in vervulling gaan thans, en hij zou haar ten gastmaal kunnen verzoeken, Vrouwe Armoede!...

Het dorpke

God! wat was het toch allemaal wonderbaar verlopen deze laatste weken!

Nu de Pastoor, met in zijn keel nog den krop van 't pakkend afscheid van het Begijnhof volkske, zoo alleen in de koets zat die hem, op dezen van regen en wind doorzweepten Bamismorgen, door de verlaten landen naar het dorpke van zijn verlangen reed, moest hij er nog eens aan terugpeinzen.

Eerstens dat bezoek van Pater Denijs uit de Kluis. Sedert maanden en maanden had die zijn eigen op de pastorij niet meer laten zien. En zoo heelemaal op 't onverwachts komt hij binnengewandeld, drinkt een roomer wijn en rookt een sigaar, vertelt wat nieuws over kerken en kloosters en pastoors uit de gebuurte en begint ten leste het verhaal van dat straatarm, afgelegen

Kempensch dorpknecht en van zijn ouden, versleten pastoor die niet meer voort en kon en zijn pensioen ging nemen.

Daarop 's anderen daags bij 't opstaan, die ongewone, heldere kordaatheid in hem, zoodat hij seffens na zijn miske, door den witten melksmoor die het herfstlandschap toewatte, te voet naar Mechelen was gemarcheerd en er in 't Bisdom zijn nederige wenschen was gaan open leggen.

En dan, geen veertien dagen later, den grooten brief met den herdershoed in den linkerhoek en op den rug de vijf groote, roode lakzegels met het bisschoppelijk wapen erin!

Op zijn knieën was hij toen neergezonken en overlopend van dankbare ontroering had zijn ziel een Te Deum laudamus gezongen, zoo innig lijk het nog nooit was gebeurd!

Maar Heere! 't was toen ook wat te zeggen geweest op 't Begijnhof!

Moeder-Overste, koster Gommaar, Begijntje Portieres, de Moeder van 't Convent en die van de Fermerij, de begijntjes, marollen, noviskes, oude juffrouwen en pekens van 't Hof, en menschen van in de stad ook al, waren met opengeslagen armen en verschrikte gezichten de pastorij komen binnenvallen. Langs de voordeur kwamen ze, langs 't zijdeurke nevens de keuken en door het ronde poortje vanachter in den hof dat uitgaf op den Kalvarieberg, en 't zinderde nu nog in den Pastoor zijn ooren verward dooreen als een klaaglitanie:

‘Da' gij nu weg wilt van ons!... En ge waart just zoo goed te been!... En nog drij jaarkes en 't was uwen zilveren jubilee van Begijnhofpastoor

geweest!... Wa' gaan we beginnen zonder u!... Zonder uw preeken waar heel de stad zoo geerne komt naar luisteren!... Ze waren toch zoo schoon, besonders in den lesten tijd!... En wie zal er ons processie ineen steken, iederen keer iets nieuw!... En 't Magritjesfeest met de keerskes en de liekes en de rondedansen!... En altijd die schoon dingen verzinnen voor de feesten bij de Marollekes, voor de hoogdagen, voor de besteken en de professingen!... En wie zal er dan over ons schoon' hof nog vertelselkes schrijven in 't *Weekblad!*...'

Zoowaar Mijnheer Dokter ookal was op zijnen poot komen spelen: dat het roekeloos en vermetel was en Onzen-Lieven-Heer zijn oogen uitsteken wat hij peinsde te kunnen met zijn voor vijf centiemen teruggewonnen levens-

kracht; dat hij, dokter, naar Mechelen zou gaan om er een stokske vóór te steken; dat ze hem voor geenen waarom konden of wilden missen hier in Lier, enz. enz. Om niet te spreken van Annet, met wie er bijkans geen huis meer te houden was!

En niet dien eenen dag kwamen ze zoo aan den Pastoor zijn herte trekken, maar alle de dagen daarop. Waar hij maar een tipke van zijnen neus liet zien, schoven er sito menschkes aan en ieder op zijn manier sloeg aan 't jeremiassen en smeekten hem het niet te doen. Tot zelfs de boer van de *Waterschrans* en ook die van het *Berdenhuis* waren bij een van zijn Nethedijk-wandelingen dweers door de beemden naar hem toe komen geloopt om t' hooren dat het toch zekers ni-waar en was wat er verteld wierd!

Daaraan had de Pastoor zijn eigen bijlange niet verwacht.

En nog minder dat hij zelf daar dan iederen keer zou gestaan hebben met de keel toegenepen en tranen in zijn oogen! Hij die dacht, na al deze maanden van gebed en stille verstervingen, boven de gemakkelijke, zoete vroomheid van het Hof en zijn menschkes gerezen te zijn, met hoevele draden zat hij nog aan alles vast! Om nog gaan te twijfelen!

Maar 't was niet goed daar nu nog veel aan te peinzen, vond de Pastoor. Dat stuk van zijn leven was voorbij thans, en bleef voorbij. En om het uit zijn denken te weren en zijn eigen voor te bereiden op het andere dat nu komen ging, trok hij zijn paternoster uit zijn zak, liet het hoofd even zakken en begon vol overgave te bidden...

't Was een aandoenlijk moment als, na

de noen, de koetsier zijn twee vosse paarden van den rechten, met canadas bezoomden steenweg af-toomde, een donker, zoevend mastenboschke in, en als daar dan, na een korten rit, het kale, vlakke land van zijn hopen opensloeg.

De Pastoor kwam er ontroerd van recht.

Daar was ze weer, na zoovele jaren, de wijde hei met heur ruige barmen van zwart-uitgebrande brem, heur eenzaam-verspreide, ascetische jeneverstruiken en 't witte rillen hier en daar van heur berkeboomkens. En dubbel schoon en ontheven leek ze hem in heur najaarsche kleureloosheid, onder de ritselende regensluiers die de jagende, donkerblauwe bamiswolken erover heen sleepten.

Al hotste en botste de koets nog zóó

in dezen zandweg vol putten en gaten, zoodat hij zich moest vasthouden aan de zoomen der kussens, de Pastoor zijn ziele zong.

Zijne jonge jaren, toen hij met de Fioretti onder den arm en 't gezicht ten hemel, dwepend door de hei zwierf, hij voelde ze weer zoo nabij alsof het pas van gisteren geleden was.

En precies lijk toen zag hij tusschen de zwart-groene jeneverstruiken den schoonen heilige weer vizioenen in zijn bruine, verhakkelde en verrafelde pij; hij zag zijn bedoornde, bloedbekladde voeten, zijn opene handen met de bloeddruipende nagelwonden en uit het holle der punt-kap straalde hem tegen het geestelijk-verrukte lichten van zijn wituitgemergeld gezicht.

De Pastoor huiverde ervan.

En niet alleen Sinte-Franciscus zag hij

daar, maar 't heele franciskaansche legerke verdichtte zich: Broeder Bernardus, Sinte Clara, Sinte Antonius, Broeder Johannes en Broeder Juniper, en nog en nog. En 't wondere gebeuren waarvan de Blommekes spreken: zijn preek tot de roovers, zijn vermaning tegen den wolf, zijn lofzang aan de vogelkes, de verschijning van Ons-Heer-op-'t Kruis, alle zijn verstervingen, sacrificities en boetedoeningen, 't eene vóór en 't andere na kwam primitief de hei beleven.

Al die vervoeringen van toen, die de Pastoor's ziel in lichten, witten brand zetten, daar waren ze terug!

En des te dieper ontroerden ze hem, want nu ging eindelijk werkelijkheid worden waarnaar hij in die dagen zoo verterend-hevig naar verlangde: aldoor dicht bij God te zijn zonder

maar een schaduwke van de wereld er tusschen in, en bij de allerarmste onder zijn medemenschen in dienst te gaan, hun helpen hun armoe op te heffen en te dragen als een zegening van den hemel!

Ginder verre waar hij, achter het lage, staal-blauwe blinken van twee vennen een wit-gekalkt toreken zag schimmen met errond de nederige troppeling van strooien bult-daken en wat zwart wintergeboomte daar wachtte dat op hem! En 't speet den Pastoor maar één ding: dat hij uit de koets niet springen kon en er zingende en biddende te voet naar toe loopen!

Ach! de Pastoor zijn dorpkke!

't Deed zoo goed te voelen dat hij hier op zijn plaats was!

Het lage, blauw-gekalkte kerkske met

zijn brokkelig, kort toeren, het kerkhof dat tusschen wat jeneverstruiken eenige scheeve, zwarte kruiskes liet zien, het bemoste kastmoleken op zijn balken stoel, de hofkens, de boomen, en bovenal die piepenhollekens van huizen die, onder den wegenden last van hun rieten dak, slechts met moeite en als tegen hun zin hun vier muurkens boven de eerde hielden, hoe goed verstond hij dat alles! Alsof hij al jaar en dag hier was, alsof hij nooit van zijn leven ie vers anders was geweest!

't Was nu niet meer noodig - lijk hij 't gewoon was te doen voor zijn vertelselkens - al deze dingen in zich te laten bezinken en ze daar dan precieus te koesteren, tot er zich een menschelijke gedaante had uitgepuurd die er taal aan zou geven.

De stille, gebogen menschen met de

ronde ruggen en de moede, naar de aarde hangende gezichten, die hij stom en zwijgzaam tusschen die scheefgezonden, kleingevensterde hutten wroeten en slameuren zag, voor wie hij in zijn naakte, kille kerkske zijn diensten deed, die spraken al luide genoeg tot den Pastoor zijn hart.

Hij zag en voelde het wel aan alles, 't zou zwaar werken worden om hunne ziel uit die looden armoe een beetje op te trekken, om hun moede oogen naar boven te doen kijken. Al even zwaar, en zwaarder nog misschien, als hun eigen zwoegend labeuren was om uit dit dorre, stuivende zand den kleinen bete broods en het teilken aardappelen voor alle dagen te winnen.

Maar, al moest dat nog tien keeren erger zijn, hij zou trouw blijven vóórgaan en volhouden. En 't kon niet anders of,

door de voorspraak van Sinte-Franciscus, zou God er wel iets van laten gedijen!

Een ding slechts deed den Pastoor zoo af en toe eens bezorgd op zij kijken, en dat was Annet.

De eerste veertien dagen had het hem geleken of ze 't hier wel gewoon zou worden. Ze was al seffens goei kennis met de vrouw van den koster en ook met de twee nonnekens die in een boerenhuis met een wit muurken errond de meiskesschool hielden.

Maar dan, zoo al met een keer, op een morgen dat hij in zijn werkkamer te mediteeren zat, was ze komen binnengesleift, grommelend om de stoof die niet wilde trekken en toen had ze temet een klaaglitanie afgebibberd op de pastorie, die wel zonder ende leek te worden.

God! zoo'n pastorij zonder boven, en met stroo erop! Overal, tot in de slaapkamers toe, die zoo' kille plaveien nog te slecht voor een waschhuis! Alle muren van witte boebelkalk, plafons van geteerde balken en planken, en zoo laag als in een huizeke op een schip, deuren die geen van allen sloten, vensterkens amper groot genoeg voor één gezicht, en wat nog allemaal niet! Nog juist een mesthoop was er te kort, jemieerde ze, een berdene kot voor varkens en hier, waar de werkkamer was, een stal voor een geit of een koeike. Dan was 't compleet geweest, precies hetzelfde lijk al de rest!

De Pastoor was toen verschietend rechtgekomen van achter zijn schrijftafel.

Dat het nu juist over zijn pastorij was dat ze zulke lamentaties aansloeg! En

hij die er den hemel voor dankte dat ze niets beter was dan andere huizen. En meer nog, die dat alles geerne had willen missen en tevredener ware geweest met een vloer van gestampten klei, een zwart-gerookt plafon en daar waar zijn stoof stond te ronken een open, beroeten heerd met een smorend turfvuurken erin!

De Pastoor had diep gezucht, en meegevoerd door zijn meewarigheid had hij heur schuchter toegesproken: dat ze tegen heur goesting niet blijven moest, dat ze gerust terug naar 't Begijnhof kon als ze dat wilde, hij zou voor een huizeken zorgen en werk en alles. Doch, 't was daarop wat te zeggen geweest met Annet. Ze was in een schreeuw geschoten, had gehuild: 'Nu willen ze mij hier weg!... Wat moet ik nu beginnen!... 'en met de handen

vóór 't gezicht snikkend en kreunend 't en kon niet meer was ze terug naar heur keuken gewankeld...

Sindsdien, als ze weer eens tegen 't dees of 't gindsche te boefelen begon, zei de Pastoor maar liever niets meer. Al had hij heur nog zoo geerne tot een beetje inzicht gebracht, er rilde steeds danige vrees in hem dat hij het met woorden nog erger zou maken.

Was het niet de zorg voor Annet-zelf geweest, God! ze had gerust den heelen dag mogen grommelen. Hij mocht toch ook zijn kruiske hebben, vond hij, een echt en voor hem alleen, hij die de andere menschen wilde leeren om blijzaam hun lasten te dragen.

Want ach! 't was nog zoo weinig wat daarmee op zijn schouders wierd geleid, iets om er beschaamd voor te zijn, een pluimke, in vergelijking met wat

de menschen hier rond hem, door hun dagen hadden te slepen.

De Pastoor moest maar even zijn gedachten laten varen 't was gelijk in welk der zeven-en-vijftig leemen huizekens van zijn parochie: van bij 't burgemeesterken met zijn houten stokbeen die achter zijn bestoft vensterke, moeilijk en zweetend aan 't blokkenboren stond, tot ginder in dat berdene kot op de hei waar Tisten de scheper 's nachts zijn onderkomen zocht, om zich den minste onder de minsten te voelen en in deemoed zijn hoofd te buigen.

En dan wist hij bij lange nog alles niet! Iederen dag Het hem weer zooveel ongekende ellende ontdekken. Hij moest er niet naar zoeken, van alle kanten kwam het naar hem toe, zonder ooit stil te staan.

Wat zat er al niet aan leed samengedornd in die eenige oude, onder den last van 't labeur scheef-en-krom-geknoeste gestalten die iederen morgen in het naakte, gewelflooze kerkske over hun zelfde stoelke kwamen hangen om zijn zevenurenmiske bij te wonen. Hoe arm en droef bultten ze daar en ginder in het schuchtere, dunne licht der drie ronde raamkens, met boven hun de mysterieuse dreiging van het donkere balken-dakgebinte! Zou hij ooit heel en gansch beseffen wat het was daar te zitten lijk het stokmagere Mieke Koks, verbergend onder de diep neergetrokken kap van heuren blauwkatoenen mantel, heur door den vretenden-wolf weggeknaagd gezicht, lijk het blaasbalghijgende, dempige Manuske met zijnen eenen arm, lijk Vaârken Alks wiens etterende oogen al-

tijd zoo'n pijn deden, dat zijn oud gezicht er klein-ineen van getrokken stond, lijk Lodden met zijn krukken, en wie daar dan nog allemaal was!

Wat was er over hun arme hoofden niet heengegaan! Ziekten zonder ende, sterfgevallen, storm, hagelen vorst over hun magere velden en de plaag in hun stallekens, honger en kou, en altijd maar labeuren zonder opzien, genoeg om over ieder een boek Job te schrijven! En nooit geen morren, geen opstand. Alleen wat ingehouden snikken, wat zuchten...

En al de anderen, die 's werkendaags geenen tijd hadden om naar zijn misken te komen, die vóór dag en dauw in hun hutten en stallen en op hun velden reeds aan 't zwoegen en slaven waren, over wier gebogen koppen hij slechts 's Zondags en op hoogdagen

na den *Kyrie* een innig *Dominius vobiscum* kon doen ruischen, hun wachtte immers precies hetzelfde, ten minste als Ons-Heer ze vóór dien tijd niet tot zich wenkte.

De Pastoor wist thans zoo goed welke namen hij bij den Canon in zijn *Memento Domine* in te lasschen had. Allemaal moesten ze hunnen toer hebben tot de vier borelingskens toe die hij sedert zijn komst alhier had mogen doopen.

Hij bad dan wel voor hunne zaligheid en hun eeuwig heil, doch dat was iets waaraan hij niet twijfelen kon. Al die kruisen op hun arme, afhangende schouders, ze zegden hem genoeg hoe geerne God hen zag! Als er nu nog een beetje vreugde in hun herte en een lach op hun gezicht helderde, en dat juist dáárom!...

Als dat mogelijk kon zijn!... als hij dat bewerken mocht!

En avond en avond, om die genade, ontstak de Pastoor de gewijde keersen die op zijn gothiek kastje weerszijden van zijn bruin Sinte-Franciscus-beeld uit koperen kandelaars rankten, en op zijn knieën bad hij zijnen grooten heilige om voorspraak daarvoor bij God...

De oorlog

Dien Maandagmorgen, toen de Pastoor op school kwam voor zijn catechismusles, was Meester Lindekens er sito over begonnen. Zijn lang, perkamenten gezicht was eens zoo lang van zorg en angst, en hij schudde zijn geraamtige handen nevens den kop binst zijn lijze, haperende stem bevend sprak:

‘Mijnheer Pastoor, 't en deugt ni'... 't zit ni proper... De gazet staat er vol van... 't Wordt oorlog... precies 't zelfde als in '70... 'k Rappelleer me dat nog goed. ...Als ze nu ni' aan 't vechten gaan, dan weet ik er niks meer van... Ge moet het nu zelf maar eens lezen...’ En op zijn doorzakkende knieën was hij door een zijdeurke naar zijn huiskamer gesloft, om seffens daarop met een pak dagbladen terug te komen die hij op het lessenaarke neerlei.

‘Hier zie... Ge zult het zelf wel zien...’ Meester Lindekens was de eenigste op 't dorpke die gazetten kreeg. 's Zaterdags als de facteur met zijnen ransel en zijnen vorkstok door 't dorp kwam gebeend om weinig te brengen en nog minder mee te nemen, was er altijd een week ‘*Gazetten van Antwerpen*’ bij voor hem die hij dan 's avonds met voorhoofdtrimpelende aandacht bestudeerde. 's Zondags na de hoogmis vertelde hij er ‘*In den Engel*’ het zijne van verder aan de mannemenschen die daar hun kapperken gersten kwamen drinken, en 's Maandags was er dan ook iets voor Mijnheer Pastoor van bij.

Maar thans, precies lijk iedere week, hoe zwaarwichtig ook voorgedragen, 't was slechts met een half-oor dat Mijnheer Pastoor luisterde. Dat gazetten-

nieuws, 't was zóó ver! En precies lijk anders, eer het morgengebed dat hij samen met de jongskens bad was beeindigd, was het heelengansch uit zijn hoofd. Zelfs de gazetten vóór hem waren hem gansch ontgaan, zóó weg was hij, als hij na zijn verhaal van den Barmhartigen Samaritaan, de school verliet... Doch, als twee dagen daarop, Koster Machiel hem opgewonden in zijnen hof kwam achterna geloopt om hem te wijzen naar den ruiter die van ginder heel ver, waar de peersch en wit-bekladde hei blauwig vervloot, naar hier kwam aangesprongen, en hij, na een wijle gespannen turen alover zijn haag, aan 't wippen van een karabijn en den vorm van den kepi, warelijk een gendarm verkende, toen waren de Meester zijn woorden hem terug in 't hoofd geschoten.

‘Oorlog?’ had hij gefluisterd en hij was koud geworden tot in 't merg van zijn beenderen...

En al viel er van den Pastoor zijn hert een steen zoo zwaar dat hij luidop: God zij geloofd! zuchtte, als de koster een kwartierke later aangelopen kwam met het nieuws dat het bijlange nog zoo ver niet was, toch pakte hem asembeklemmend het nieuws van de bij 't burgemeesterken gebrachte mobilisatiebiljetten voor Gusten uit den Engel, Nelis Voets, Henke Casteels en Balte van den Mulder. Overmorgen al moesten ze binnen zijn!...

Zoo geerne ware hij meegegaan met den koster die 't latten hofpoortje alweer uit was en nevens 't witte kerkhofmuurke terug naar het troepke menschen liep dat ginder met ronde ruggen vóór de schooldeur samendrumde.

Hij zag in gepeinzen Nelis en Henke, en Gusten en Balten daar al staan met dat biljet in de hand, stom-verslagen, niet wetend wat te denken, en een wordeken troost zou misschien goed doen.

Maar wat moest hij zeggen, hij die zelf niets begreep van dees heele doening? Was er nu een windhoos hun huizeke uit malkaar komen wringen of stond het in laaiende vlam, had de hagel hun mager oogstken kapot gegeeseld of was er zoo plots iets anders op hun gevallen, plagen, ziekten, dood, hij had wel geweten hoe te spreken tot hun hart!

Maar dées!

En zuchtend, met een gezicht dat droef neerzank, keerde de Pastoor zich van het hofpoortje weg en wandelde peinzend zijnen hof in.

Ach! die soldaterij! Nooit van zijn le-

ven had hij 't er mee opgehad! Nu nog veel minder dan vroeger!

Was het allemaal al niet erg genoeg, dat de menschen er zélfs nog van die plagen moesten bij verzinnen lijk kazernen met hunnen nasleep van zonde en verdriet!

Hij kon er niet aan doen, maar heel triestige dingen, waaraan hij sedert lang niet meer gedacht en had kwamen zijn hart beroeren: Zijn jongste broer gestorven bij den troep, een kozijn die gedeserteerd was en waarvan ze nooit geen wordeken meer hoorden, vrienden en kennissen die er van terug gekomen waren verwilderd 't en kon niet erger, en dat alles verwarde Mijnheer Pastoor zijn hoofd meer en meer.

't Gedachte aan Sinte Franciscus en wat hij deed als Keizer Otto met zijnen

tralaliere door Italië naar Rome trok om zijn eigen te laten kronen, en dan den verschrikten heiligen zijn vlucht weg van het losgebroken kruisvaardersleger in Damiate, haalde hem ten leste een beetje uit zijn wrevelige stemming.

Spijtig, zooiets ging tegenwoordig wel niet meer. Daar waren immers seffens de gendarmen en de gevangenissen om een mensch wat anders te leeren. Maar daar moesten we toch terug naar toe, besloot hij verders.

't Was waar en 't bleef waar wat die Fransche schrijver, wiens naam hij vergeten was, in een soort respondeerboekske geschreven had omtrent het evangeliewoord: 'Geef Gode wat Gode en den keizer wat den keizer toekomt':

- Wat komt Gode toe? - Alles. - En den keizer? - De rest.

Dit en nog veel meer bepeinsde Mijnheer Pastoor en stillekensaan alzoó zonder dat hij 't wist vloeide zijn hert vol gal en bitterheid.

Ach! de 'wereld', om opstandig te worden was het!...

't Plotse gedacht aan Gusten en Balten, en erger nog, aan Nelis en Henke die een huishouden met kleine kinderen achterlieten, trok hem echter met een schok uit zijn verwarrend duizeneeren wakker.

Mijnheer Pastoor werd bang van zijn eigen. Moest hij met zulke wijsheid naar die menschen toe? Zou hij hun steenen geven in plaats van brood? En als vervaard van zich zelf, trok hij rap zijn paternoster uit den zak van zijn toog, kuste innig het koperen kruisken ervan, sloeg een kruis en begon te bidden, veel en lang.

En zachtekensaan, al doende zoo en wandelend overentweer langs de thujahaag die zijn hof omgroende, werd het hem duidelijk wat hij en wat alleman thans doen moest: bidden, en nog bidden...

Hij voelde het zoo diep, 't zou anders niet mogelijk zijn voor een mensch, zich zelve recht te houden in 't gevaar wat boven hun hoofden donker samenwolke.

Bij wie hij ook kwam en wat ze hem ook al vragen kwamen, 't was en 't bleef hetzelfde waarnaar Mijnheer Pastoor de angstige zielen verwees: 't gebed. Want och arme! al dat gesemmel waar Meester Lindekens opgewonden-gewichtig van huizeken naar huizeken mee sleftte, waarmee hij de menschen aanklampte: dat er nooit

ofte nooit van vechten sprake kon zijn, dat het maar alleen te doen was om aan de grens te gaan liggen, dat het Frankrijk en Duitschland waren, en niet wij, die samen gingen worstelen, en zoo honderd dingen meer waar nog d' helft niet van verstaan werd, 't verwarde hun arme koppen meeren meerimmers! Hij moest er niet meer over napeinzen zelfs: aan de soldaterij die met heur loensche streken weer zielen in heur strikken aan 't aanhalen was, veranderde dat geen zierke. Dat zouden de verhevenste bespiegelingen niet vermogen, zelfs al waren ze door Ruusbroeck te woord gebracht, laat staan Meester Lindekens zijn uiteenzettingen. Hij herhaalde het honderd keeren in zijn eigen: hier was voor ons menschkens maar één ding te doen: dicht bij God te blijven. En daarvoor

bestond er maar één weg: 't gebed! Bij zijn herderlijk bezoek in de huizekens van de getroffen en zei Mijnheer Pastoor het, en den morgen van hun vertrek, na het miske ter hunner intentie opgedragen, en alwaar hij ze nog eens samen met het heele dorp gelaten zag neergekniel, herhaalde hij het nog eens plechtig-ontroerd van aan 't altaar, waarna hij zijn zegen over de neerbuigende hoofden liet gaan...

En God-zij-geloofd! 't was niet voor niet gezegd!

't Afscheid aan den voet van het molenheuvelken, was van een schoone, pakkende ingetogenheid als iets op een oude schilderij, als iets in een gedicht. Heel het dorp, mannen en vrouwen, oudjes en kleine kinderen 't was er alles saamgestroomd met vooraan de familie, het houtbeend burge-

meesterken, de koster, Meester Lindekens, de twee nonnekens en Mijnheer Pastoor zelf. Geen nutteloos woordeken was er gezegd; alleen een handdruk, een malkander diep en ernstig in de oogen kijken en met een ontroerd tot-weerziens de belofte van veel te bidden. En dan, na 't vertrek, terwijl alle gezichten sterrelings het blauwgekielde troepken nakeken dat de bloeiende hei instapte, begeleid door eenige jonge mannen die 't uitgeleide zouden doen tot op den steenweg, het stille, ingehouden snikken van Henke en Nelis hun vrouwen die zich afwenden en alover hun borelingske slapend in hun linkerarm, den tip van hun blauwen voorschoot voor 't weenend gezicht brachten...

En niet alleen die moment was van ontroerende wijding, maar den heelen

dag hing er een heilige stemming over het dorpke, schooner dan Paschen en Kerstmis te samen, alsof er ievers in een van die arme, witte huizekens, zich een wonder gebeuren aan 't voorbereiden was. Geenen oogenblik was het kerkske leeg.

En tot Mijnheer Pastoor zijn blijde verwondering, als, na 't kleppen van den Angelus, Machiel de ronde, groene kerkepoort sloot, trokken de menschen zwijgzaam af naar hun twee dorpskapellekens, - 't eene hing, achter den molen, in een boschke van tien, twaalf oude dennen aan een boomstam en 't ander stond op een staak in de hei halverwege de schaapskooi, - ontstaken kaarsen aan den voet ervan en bleven er geknield hun paternosters lezen tot kwam de nacht...

Zoals die dag was geweest, door-

geurd van heiligheid, zoo was de dag nadien ook en alle de dezen die kwamen daarna.

De Pastoor wist warelijk niet hoe hij God bedanken moest voor deze genade.

Was dit nog hetzelfde dorpke met de angstige, in den grond wegkruipende grauwe huizekens en de donkere, naar de eerde gebroken gestalten?

Alles was zoo heelemaal anders geworden voor de ziel, niet te verkennen bijkans, vond hij. 't Was of thans, van onder de lage euzing, de stille glans van een glimlach uit het smalle, kleingevensterde wit der gevels straalde, of de menschen rechter liepen en 't werk in hun hofkens lichter van de hand ging, of alle geluid: het tampen van 't klokske, 't kindergeroep, 't bleten van een geitje of een hond die baste, tot

het gerinkel van den koster zijn winkelbel toe, een anderen, diep-sprekenden toon had zooals dat soms gebeurde op schooneherfst avonden. Zelfs Annet en Meester Lindekens leken hem zooveel rustiger en vrediger geworden.

Maar 't schoonste en verheffendste waren en bleven die twee kransjes van biddende gestalten, in den blauwen zomeravond donker neergekniel rond hun kaarshofkens die gouden bloeiden ter eere van hunne Onze-Lieve-Vrouw-van-de-Dennen en Onze-Lieve-Vrouw-op-den-Staak. Hoe zielsverrukkend was het daar mede neer te knielen, eenvoudig lijk de eenvoudigste en simpelste onder hen, en lijk zij met wat licht op de saamgevingerde handen en op 't neergebogen gezicht, zijn gebed meetelaten opgaan. 't Kwam hem dan voor of God alles wat hier

uit de herten welde lijk een regenboog van ziel alover de nachtelijke hei, bosschen, velden, dorpen en steden, door de bestemde ruimte boog en liet neerdauwen in Gusten en Balten, Nelis en Henke.

't Nieuws dat de facteur met zijn naar petrol-riekend pakske '*Gazetten van Antwerpen*' dien Zaterdag in de school afgaf, 't leek wel dat Meester Lindekens er ook het ijdele van voelde. Hij die verleden week nog zoo'n aanslag maken kon, en al waren de laatste berichten op zich zelf nog zoo bangmakend - de Duitschers hoopten soldaten en nog soldaten, paarden, kanonnen en wat allemaal niet, te samen tegen de grens bij Luik, - 't was thans bijkans als tegen goesting dat hij er zijn woorden aan versleet, precies of hij onbewust schrik had er

dezen schoonen, guldenen vrede mee te breken.

Even kwam er toch wel angst in den Pastoor zijn keel nijpen. Dat was dien nacht als hij, ontwakend door hij wist niet wat dof geronk, bij nader, asemloos luisteren daarin een ongelijk golvend gedonder verkende dat daar ievers, den zuidkant uit, aan 't rollen en rommelen was en zonder genade aan 't rollen en rommelen bleef. En beklemmender werd het nog als hij 's morgens, bij 't eerste buitenkomen, daar zoo plots een troepke gespeer-vlagde lanciers door 't dorpke zag stuiven die tot de enkele schaarsche gestalten in de lochtings riepen dat de Duitschers in 't land waren gevallen, dat het oorlog was!

Doch dat veranderde niet veel. Nog voller stroomde het kerkske, het gepaternoster der kransjes aan den voet

der goudbekeersde Lieve-Vrouwkapellekens rekte zich nog dieper de blauwe zomernachten in die doorschokt bleven van het verre kanongedommel, en ter voortzetting van het gebed lieten 's nachts alle vensterkens het pinken van oliepitjes zien op de schapraai waar men een heiligenbeeld kon vermoeden.

En niet alleen maar voor de eigene vier lieten ze hun gebeden omhoog wellen, maar nederig werden ze Gode aangeboden voor alle zielen die thans geraakten in nood.

En zoo, tot dubbele vreugde van Mijnheer Pastoor, bleef het ondanks alle verschrikkingen die in de dagen daarop over het dorpe heen wervelden.

En dat waren bijlange geen dingen om mee te lachen!

Van 's morgens tot 's avonds en 's nachts

ook al, nu eens uit dezen hoek van den horizon en geen twee uur later weer uit een ander gat, kwamen troepkes bezweet en grijs-bestoven paardevolk als razend, in een draaiende wolk van stof, aangevlogen, schoten met zoo'n rap, verveerlijk hoefgebonk, gerinkel en gesnuif tusschen de huizekens door dat men er verschrikt zijn hert bij vasthield, om daarna alover de paarschillende hei weer weg te smelten in den blauwen horizon. Nu eens waren 't lanciers, dan jagers en een enkelen keer gendarmen, en op 't laatst waren het ook vreemde, nooit geziene soldaten in 't dof-grijs, met zwarte banden over de borst, met knielaarzen aan en lage harenmutsen waarop enkelen geloofden een blinkend doodskoppeke te hebben gezien. Waren die nu in plaats van door die blekkende Augustuszon ko-

men aanzetten, onder een huilenden heistorm van lage, donker-blauw ballende wolken waardoorheen bliksemhaken kraakten, 't was om er op te zweren dat de Wilde Jager met zijn aanhang over de hei gierde!

En aldoor woester en razender werd dat jagen, besonders nadat ginder ver in de hei gendarmen al schietend een troepke doodskopmutsen hadden achterna gezet, waarna Tisten de scheper ontdaan bij 't burgemeesterken was komen binnenlopen hijgend dat er onder de vier witte berken, een paar boogscheuten voorbij zijn schaapskot, het lijk lag van een vreemden soldaat.

Nog dikwijls was datzelfde gebeurd nadien. Nu waren het dezen die, achtervolgd door 't zweepend geknal van karabijnen, met gevierden toom en plat

over den nek der langgerokken paarden vluchtten, dan weer de anderen. Paarden stortten neer, mannen sloegen armwiegend uit 't zadel, en van 't dorpke kon men dan uit de purpere struikhei de lijken gaan oprapen om ze onder klokgelui en latijnsche gebeden van Mijnheer Pastoor tegen den witten kerkmuur te begraven.

Dat was alles wel van een niet te noemen triestigheid, maar 't schokte bijlange toch zoo diep niet als zoo'n hoopke kapotte vluchtelingen die met hun hondekarreken waarop ze wat geredde plunderkens, kleine kinderen of oudjes mee voerden, van uit den zuidkant begonnen aangezeuld te komen. Zoo zonder dak noch kluis op den dool te zijn, om, na een beetje rust en een mond gekregen eten, zoo maar op den wilden bof verder te trekken, naar 't noorden

toe, waar ze dat eeuwig kanon niet meer zouden hooren!

En God! wat die met een nog van schrik bevende stem en groote ontzette oogen vertelden van den Duitsch, van zijn niets en niemand sparende moorden, branden, plunderen en andere beestigheden, te grauwelijk om te vernoemen, 't was om een mensch naar zijn kop te doen grijpen van angst! Had God zich dan van het menschedom afgekeerd? Waren al de duvels uit de hel losgebroken en zou uit dat zondengewoel de Antikrist gaan verschijnen? Gelukkig dat er uit dien vloed van vertwijfeling-zaaiende verhalen af en toe nog iets opdook getuigend dat God zijn hand toch nog werkzaam bleef in heel dat verschrikkelijk gebeuren.

Want van wat sprak het anders dat geval van dien Duitschen kapitein die,

bezeten door den duivel, kost wat kost zijn paard wou stallen in 't heiligdom van Scherpenheuvel, doch op den moment dat hij te peerd over den drempel schreed tusschen de op mirakuleuze wijze bliksem-snel toebonzende poort-vleugels verpletterd werd? En dat van dat arm piotje dat te Haelen, aldoor biddend: Moeder Gods, sta mij bij! uit een regen van kogels ontkwam op een velo die achteraf zonder ketting bleek te zijn en met niet te tellen gaten in zijn banden; van dien vromen kanonier die 's avonds na een heet gevecht in zijn schapulier vijf kogels steken vond; van dat steenen Lieve-Vrouw-kapelleken waarvoor een moeder te lezen zat en waarop de kartetsen af botsten als waren het kaatseballen geweest en zoo eenige andere wondere voorvallen nog. Spijtig dat ze niet meer van deze din-

gen meebrachten, vond Mijnheer Pastoor, maar steeds van dat donkere, vertroebelende andere. En hoe zijn hert ook overliep van meewarigheid in hun lot, hoe geerne hij zijn pastorij ook openstelde voor hun dompelenden nood, toch neep er bij ieder aankomend stoetje moede, hopelooze mizerie weer schrik in zijn keel. Want wie zei hem of ze daarmee zoo stillekensaan het schoone Godsvertrouwen niet doofden dat lijk een wit-gulden vlam in de ziel van zijn eigen menschen lichtte!

Dat was een vraag die na die dagen van subtiel, geestelijk leven in God, steeds zwaarder en zwaarder op den Pastoor begon te wegen, en hoe innig bad hij niet, vastte en deed nog meer boetveerdigheid dan hij 't gewoon was, om die vlam te mogen behouden!

En niet alleen uit vrees voor de neer-

trekkende vluchtelingverhalen, maar honderd keeren meer nog voor die
gruwelijkheden zelf die tastbaar over zijn dorpkke zouden kunnen neerplofffen. 't Kon
niet anders of 't was ermee gedaan dan!

't Kanongebulder dat zoo langzamerhand naderbij zwenkte bracht hem zoo in
spanning dat hij er ten leste niet meer van slapen kon.

En alzo, toen Mijnheer Pastoor na een nacht van buitenmatig gedreun en geschok,
bij 't eerste ochtendklaren zijnen hof insloop om over de haag eens de hei in te kijken
en zijn oog daarginder aan den zuidkant dat gewemel gewaar werd van oprukkende
kolonnen, hield hij het niet langer meer uit.

Rillend, op knieën die knikten en met een hart dat bonsde tot in zijn keel, liep hij
naar 't huizeken van den burge-

meester en klopte hem over zijn halfdeur naar buiten.

‘Bienus, ik geloof dat het nu toch te warm wordt voor ons!’ hijgde hij moeilijk. ‘Laat ons, in Godsnaam! maar optrekken en in de bosschen gaan afwachten wat komt... W'hebben al van malheuren genoeg gehoord!...’ Terwijl het burgemeesterken rondkapikkelde naar de huisjes bij den molen, klopte hij verder den koster op, Meester Lindekens, de nonnekens en wie daar nog rond het kerkske woonde.

En daarmee, eer de zon heur eigen liet zien, was het dorpke verlaten en slingerde er een stoet van mannen, vrouwen en kinderen die koeien, geiten en varkens en wagentjes vol huisraad voortsleurden, naar 't noorden toe waar mastebosschen donkerblauw den horizon belijnden.

Mijnheer Pastoor met de nonnekens sloot den tocht en hij bad luidop aan zijn paternoster...

Verveerlijker steeds bromde het kanon en ievers in de lucht, hoog boven het ontwakend vogelengeperel, ronkte een vliegmachien...

Het gastmaal

Een kalvarie was het geweest, zoo met die waggelend-opgetorende karrekens en kruiwagens, met die koeien, varkens en geiten, dwars door de rulle, witbrandende hei waarover gloeiender de zonne rees, en dan daarbij nog vlak in den rug het dreigend geplof en gedonder van het kanon!

En of het nog niet genoeg was daarmee, juist op den stond dat men eindelijk uit de blauw-peersche egaalheid van het bosch aan den horizon de mastboomstammen begon te verkennen, waren zoo almeteens, daar en ginder en wat verder ook al, die troepkenszwartgrijze doodskopmutsen komen aanwervelen, 't leek wel recht op hun toe. Toen had Mijnheer Pastoor water en bloed gezweet.

Zou het verschrikkelijke dat hij reeds ontvlucht waande, waarvoor hij geer-

ne honderd keeren den dood wou doorstaan, toch nog over zijn menschkens neer-razen?

En zonder te durven asemen bijkans, met de straf ineengevingerde handen vast op de borst en de pijnlijk-brandende oogen onrustig naar die naderschokkende, rinkelende stofwolken waaruit dreigden die haren potsen en de lansen met wit-zwarte wimpels, had hij gebeden lijk hij nog nooit gebeden had.

Doch ze hoosden voorbij, en de twee, drie andere patroeljen die daarop aanstormden zoowaar ook!

En alzoo, na een beetje sleurens nog, slingerde de vlucht langzaam het bosch in. Het trekken hield op, met een locht gekraak vielen de wagentjes stil, en iedereen liet zich zoo maar platuit neervallen tegen de barmen van den

smallen, kronkelenden boschweg.

Mijnheer Pastoor kon het bijkans niet gelooven dat hij, na den angst en 't gevaar van daarjuist, in de schaduw onder de dennen stond.

Zijn rood, moe-vertrokken gezicht dat droop van het zweet ontspande zich, een glimlach klom erover en hij moest zijn eigen bedwingen om niet in een schreeuw te schieten.

‘Annet!... Koster!... Zusters!... God-zij-geloofd!... we zijnder!’ zuchtte hij moeilijk, en seffens, met blij-geheven hoofd waarover hij zijn rooden zakdoek liet gaan, wandelde hij van troepke tot troepke, sprak een opgewekt wordeken tegen iedereen, tegen de pekens en mekens die nog in hun kruiwagens zaten te bibberen, tegen de kinderen, kon het niet laten zelfs tegen de beesten te knikken.

Doch 't enterend roepen van een kindeke om water, deed onder zijn vreugdige ontroering plots vragen rijzen waaraan hij zoowaar den heelen tocht nog niet aan gepeinsd had.

Waar moesten ze nu eigenlijk naar toe? Hier konden ze toch niet blijven, zoo vlak bij de hei waarover 't kanon almaardoor zwo l en waar God-wist-wat nog ging gebeuren! En verder 't bosch in leek hem een gang te worden van uren en uren! Er moest water zijn, eerst en vóór alles. En daarbij 't weer kon omslaan. Daar waren de oudjes en de kleine kinderkens die een dak moesten hebben boven 't hoofd, en dit en dat en 't gindsche, honderd dingen nog!

Ze overrompelden Mijnheer Pastoor. De lach versteef op zijn gezicht en zinnend bleef hij staan, met zijn zakdoek vóór den mond.

Maar daar, boven op den wegbarm, tusschen de roode dennestammen, zag hij plots 't burgemeesterken komen teruggepikkeld met achter hem Meester Lindekens. Ze liepen opgewonden van troepke naar troepke, bogen zich naar de menschen en riepen gebiedend boven 't geroezemoes der stemmen en 't geloei der koeien uit:

‘Hier ni gaan zitten!... Als ge da' doet komde ni meer recht!... We zijn nog ni waar we zijn moeten!... Toe, coeragie!... Nog een half-uurken t' hoop en al!... Daar kunnen we dan blijven!...

Ze beenden seffens terug naar den kop van den stoet, zakten den hollen weg in, en met geroep van: huë! en gebas van honden zetten de karrekens en de koeien aldaar zich opnieuw in beweging.

De Pastoor zijn angst waaide meteen

weg. Zij wisten dus wel waar henen! Hij herhaalde 't burgemeesterken zijn woorden tegen wie zitten bleef, joeg mee de honden recht, zette zijn schouder tegen een karreken om 't opnieuw aan den gang te krijgen en als alles eindelijk weer krakend en hotsebotsend aan het rollen was, hernam hij zijn plaats van achter aan den staart.

Warelijk, geen half-uurke waren ze aan den trok, of in den ros-grijzen muur van verschuivende dennestammen helderden er strepen hemel open. En plots, aan een draai van den weg, zag men ginder de wereld weer opengaan.

Mijnheer Pastoor probeerde over de koppen heen te kijken, klom een eindje den barm op om beter te zien. Doch waar hij een kerktorenken, huisjes en boomen verwachtte, om er rust en laving te genieten, ontdekte hij niets an-

ders dan weer het eendere, roos-purpere blozen van hei met erachter weer een muur van mastebosschen.

Hij voelde de zorgelijke vragen van daarstraks weer scherper priemen. 't Burgemeesterken had gezegd: nog een half-uurke coeragie en dan zijn w'r. En nu was er nog niets. Wat meende hij daar straks? Hij moest toch ook begrijpen wat er noodig was!

De Pastoor zijn oogen pierden zoekend tusschen de stammenlinks van den weg, rechts van den weg en dan weer eens terug. Maar niets anders was daar te vinden dan de van hitte denderende vlakte van een heike dat langs alle kanten door bosschen omsloten was en dan ook, zoal met een keer, den kop van den tocht die, in plaats van recht door te trekken, vlak nevens het bosch afsloeg.

Doch wat verschoot hij blijzaam bij 't buitenkomen, ginder in den hoek naar waar men aftrok, een viertal hooge, breed-gekruinde beuken te zien wolken, waaronder twee groote schaapstallen met breede rieten daken die tot tegen den groen-bemosten grond neerzakten, en bezijds ervan de wip van een borreput.

Nu begreep hij! 't Was veel beter nog dan een dorp! Zoo bleven ze allemaal dicht bij malkanderen, 't was niet ver af en geen vreemden nabij of omtrent!

‘We zijnder!’ lachte hij en stak er lachend zijnen vinger naar uit. Hij liet Annet, de nonnekens en den koster die malkanderen verwonderd aankeken staan, en haastte zich nevens den stoet naar den kop bij 't burgemeesterken en Meester Lindekens:

‘Da's hier goed!... da's hier goed!... Dat ge da gevonden hebt!... Water en een dak boven 't hoofd, en onder ons!... Wat kunnen we meer vragen!’ juichte hij zacht en bewonderend stak hij de handen uit naar de zwart-verweerde, mosbeplakte kooien.

En hij wist niet hoe het kwam, maar hij moest plots peinzen aan het subtiële boeksken verhalend het huwelijk van het heilig Minnestreelken Gods met Vrouwe Armoede. En zelfs, zoo zachtekens aan, ondanks 't markt-lawijd van koeien, honden en geiten, ondanks kindergeschrei en 't rumoerig gedrum en gestoot van alle die menschen om bij den borreput te zijn, begonnen de laatste kapittelkens ervan in zijn hoofd te zingen.

Nog nooit, nederig bewust als hij zich was van zijn al te vele tekortkomingen,

had hij dezen durven lezen dan met zekeren triestigen schroom, en hier thans, in dit verloren, kanon-overdonderd hei-hoekske, terwijl ginder ver hun dorpke misschien in vlammen stond, leefden en zinderden ze zoo van zelfs open in hem, zetten zijn hert in schoonen, witten brand.

God! onder de hoede van het zingend bedelaarken uit Assisiën, een klein-Portioncula maken van deze twee schaapsstallen, en zijne heilige bruid hier ten gast uitnoodigen!

't Deed met den slag zijn vermoeidheid wegsmelten, hij vergat er zijnen toog, zijn pastoor-zijn bij en alles wat geweest was en nog komen kon.

En kinderlijk-opgewekt, rillend van verlangen om er seffens mee te beginnen, keerde hij zich weg van 't burgemeesterken en Meester Lindekens,

mengde zich lachend onder zijn hijgende menschkens en met in den mond vroolijke gezegden was hij seffens in den weer om mee de karrekens langs den boschzoom in 't gelid te rijen, honden uit te spannen en beesten naar den drinkbak te leiden, stokken te kappen voor de kampvuurkens en honderd andere dingen meer.

Nog een beetje en hij was er bij aan 't zingen gegaan!

Nu zou ze mogen komen, Vrouwe Armoede! Precies lijk ze 't bij 't psalmeerend wijngaardenierken en zijn gezellen had gedaan, zou ze hem ook mogen vragen naar den refter, de keuken, de slaapzaal en de stallingen, de schoone zetels, de gepolijste tafels en de wijdsche huizingen, hij zou 't haar alles laten zien! En hier, onder dezen beuk, op den groenen grond, zou hij heur zijn

gastmaal aanbieden: een stoopken putwater en een gebedeld korenbrood!

Zoals Mijnheer Pastoor het in zijn vervoering had bedacht, zoo was het geworden ook: een feest voor zijn franciskaansche ziel!

Dien ochtend, toen hij, gewekt door 't invallen plots der sedert weken ontwende heide-stilte, van zijn varenbed oprees en hoorde dat het kanon zweeg, kwam, na een eerste vreugdesprong, angst hem beklemmen.

‘Hoe gaan we ons dorpke terugvinden?... Wat wacht er ons nu?’ vroeg hij zich af. En binst zijn smalle oogen over de nog slapende mannen en jongens gingen die nevens en rond hem op hun bedden van varens deze schaapskooi vulden, moest hij even terug-denken aan deze drie schoone dagen.

Want in zoo'n ontheven deemoed en zoo dicht bijeen had hij zijn volkske nog nooit gevoeld.

Het verbeiden van zijn slaap, hier op dit zijn plekje, met al die levens zoo heel dicht nevens hem en boven zijn gezicht, tusschen de spleten van het rieten dak het verre, geheimzinnige werken der sterren; de morgens met het rustige, stemmige beweeg der vrouwen aan hun werk rond de knakkende kampvuurkens waarboven ze 't eten gereedmaakten terwijl een beetje verder langs den boschzoom de nonnekens schooltje hielden en de mannen met de honden de beesten te grazen leidden door het heike of in het mastebosch; de gezamenlijke, simpele maaltijden van patatten met spek, zoo maar op den grond, met tien, twaalf rond ééne pot; en dan bovenal, bij avonddaling, onder de

plechtige welving der beuken die nacht verzamelden, die innige bidstonden en de verhalen die hij hun deed uit het leven van Vrouwe Armoede heuren zingenden bruidegom, het Godverrukte hovenierke uit Assisiën, hoe ontroerend was dat allemaal geweest, een voorsmaakske van den hemel!

Maar lang was Mijnheer Pastoor daar niet mee bezig. Zoolang 't kanon donderde en hij ginder over hun hei de verschrikking van vechtende patroeljen heerschende wist, had er maar een zorg in zijn herte geleefd: alleman dicht, heel dicht bij malkanderen houden en samen bidden. En God was hem daarin genadig geweest buitenmate. Een echtig Portioncula was het hier geworden. Geen mensch zelf had er aan gedacht effen 't bosch door te trekken en te gaan kijken!

Nog een keer: hoe gingen ze hun leemen dorpken terugvinden? Daar stonden ze nu voor. Was het voor hem alleen geweest, hij had wel hier willen blijven. Maar de oudjes en de kinderkens en de beesten, en 't eten dat op zou geraken en de winter voor de deur! Zouden ze dan toch nog uiteengeslagen worden!...

Hier en daar in de grauw-bedekende troppeling van zwaar-asevende lichamen waarover de dakspletten weifelend wat ochtend-licht zeefden, roerde er een hemdsmouwarm, een bovenlijf werkte zich langzaam recht en een gezicht ging er verwonderd-luisterend omhoog. Ook het kale, wit-omkruinde hoofd van 't burgemeesterken rees er, keek eens rond en bleef verbaasd-glimlachend op hem staan.

‘Mijnheer Pastoor!... hoorde 't ook?...

't Kanon ligt stil!' fezelde hij en stak een vinger omhoog.

Even was er daarna nog een luisterende stilte. Maar dan, van hoofd tot hoofd, ging het luider en blijer steeds: 'Hoor!... 't Kanon ligt stil!... We kunnen terug!'

Eenige mannen kropen recht, beenden over de slapende lijven, stootten de krakende, slap-waggelende kooipoorten open op den blauw-neveligen, frisschen heimorgen waarin het vogelengezang ontwaakte, en bleven er met de hand aan 't oor nog een wijlke luisteren.

'Niets ni' meer!' riepen ze uitgelaten naar binnen. 'Niets ni' meer!... We kunnen terug!'

Op 'nen een, twee, drie was alleman recht en buiten. Men liep het nieuws roepen door de poortspletten der an-

dere kooi waar de vrouwen en kleine kinderen hunne slaapstee hadden, er was rap, zenuwachtig geplas in de emmers rond den borreput, en samen met het vrouwvolk dat nieuwsgierig-fragend naar buiten stroomde, zonder aan eten te peinzen, schoot men opgewonden in de weer rond de karrekens om er 't afgenomen gerief opnieuw op vast te binden en de zeelen aan te spannen voor den terugtocht. Rappen gespten zelfs al hun bassende honden in en maakten hun beesten los om maar seffens te kunnen vertrekken.

Mijnheer Pastoor in zijn verfrommelen, stoffigen toog wandelde peinzend tusschen dat vinnige, luidruchtige beweeg, bleef een wijlke bij Annet en de nonnekens staan, en na eenig aarzelen of 't wel goed was deze bezige vreugde te breken, slenterde hij tot bij

't burgemeesterken die samen met zijn twee dochters en Meester Lindekens aan zijn wagesken doende was.

‘Bienus’, sprak hij schuchter, ‘zou 't wel goed zijn zoo sebiet op te trekken? Geen mensch die weet hoe 't ginder gesteld is. Als er nu eens eerst eenigen gingen zien. Wie weet hebben w' er nog een dak boven den kop. En dat met de ouw' menschen en de klein' kinderen!...’

't Burgemeesterken keek verrast op, Meester Lindekens ook en wie daaromtrent was kwam luisterend naderbij. ‘Da's waar ook...’ antwoordde hij en burgemeesterlijk-beslist, terwijl hij naar de mannen hinkte die reisveerdig bij hun honden stonden: ‘Neen, nog wachten... eerst eens gaan zien... eerst eens gaan zien of we 't spel vrij hebben...’

De mensen keerden zich verwonderd naar hem en er waren er die tegenboffelden, niet begrijpend: 'Hoe 't spel vrij?... Maar ge hoort niks meer!... Waarom eerst gaan kijken?... 't Is immers gedaan!'

Maar hij gebood: 'niets te doen!' en voor 't vaderlijk-kalmeerend handgebaar van den Pastoor zwegen ze.

Een karreke was subiet door wel twintig handen leeggeladen, vijf, zes honden werden er voorgespannen, twee jonge venten wipten er knielings in en met veel gebas reden ze 't heiken af en den hollen, donker-overwelfden boschweg in om te gaan zien.

't Werd nu gauw weer stil in het kampken onder de beuken. De nonnekens klaptten de kinderen rond zich om 't morgengebed te bidden, de mannen treuzelden zwijgzaam overentweer

rond de beesten en de wagentjes, en de vrouwen staken nog maar eens de vuurkens aan en hingen er de ketels met water over voor den morgenkoffie.

Om de asembeklemmende beelden die de vluchteling-mizeries in hem hadden doen opschieten, weg te dringen, trok Mijnheer Pastoor zijnen paternoster uit en met het hoofd op de borst wandelde hij al biddend het heike in. Als Ons-Heer zijn volk ten minste het arme dak boven hun hoofd sparen wou, hij was bereid in ruil daarvoor álles op zijn schouders te laden...

Volle vier uren bleven ze weg.

Ver honden-geblaf zei dat ze op weerkomst waren.

Alles stroomde uit de schaapsstallen en van onder de bruine beuken weg, den boschwegel in, hen tegemoet.

Mijnheer Pastoor liep angstig mee, met een hart dat klopte tot in zijn keel.

Wijdbeens recht in hun karreke, met zwaaiende armen, kwamen ze rap nader gerold, riepen luid, boven 't gebas uit, dat het helmde door het schemerige, zondoorkladde mastebosch:

‘t Staat er nog al!... Ge kunt allemaal terug!...’

Doch toen ze bij het volk waren gekomen en van hun wagesken gesprongen, voegde ze er als niet goed durvend aan toe:

‘Alleen... ons kerkske... dat is geraakt... twee groote gaten zijn er in het dak... en een stuk is er van den toren... Ook de molen, die heeft een wiek kwijt... en de zijkant van de pastorie, daar is in geschoten geweest... en die is in malkander gezakt...’

Mijnheer Pastoor voelde een pak van zijn hert vallen en hij glimlachte gelukkig.
Zoo was het goed. Vrouwe Armoede dacht aan hem...

Het kalfken Mozes'

Bevend van kwaadheid, met allebei heur handen waarop een eiken lag ver vooruitgestoken, kwam Annet dien meidagmorgen door 't latten haagpoortken haastig den hof binnengesleift, recht naar hem toe.

‘Wat nu, wat nu?’ vroeg Mijnheer Pastoor zijn eigen angstig af.

Hij bleef staan, liet zijnen brevier zakken en hief verwonderd het gezicht omhoog.

't Was deze laatste maanden anders zoo goe' gegaan met heur. Ze had gehoord wat de menschen te Lier van den oorlog hadden te verduren gehad, hoe 't stadje bijkans heelemaal was uitgebrand, en hoe ze daar thans bijeengepakt zaten in kelders en overgebleven achterhuizen, zonder brand bijkans en zonder licht. En dat had heur zoo klein gemaakt, dat het klink ge-

daan was met heur geboffel tegen alles en alleman. Zelfs de planken muurkens van zijn kapotgeschoten werkkamer, waardoor het bijwijlen stoof en lekte als door een zeeft, 't had heur niets meer gelet ineens.

Lang moest Mijnheer Pastoor niet wachten. Van verre begon ze er al over te roepen, verontweerdigd 't en kon niet meer:

‘Tien cent! Tien cent! en dat voor één eike durft de Mulder vragen!’

En als ze dan vóór hem stond, liep het voort, rap en veel, lijk uit een moleken: ‘Ja, ja, tien cent voor dees, en tien cent voor dees. 'k Dacht da'k een slag in mijn gezicht kreeg. 'k Zei: zijde ni beschaamd. Maar hij zei: 't is de prijs, 'k kan er ook ni aandoen, ge moet ze ni nemen als ge ni wilt! Waar gaat dat hene, Mijnheer Pastoor! Ge moogt

da' zoo ni' laten. 't Is ni' gepermitteerd. Ge moet er Zondag op preken!'

Mijnheer Pastoor schudde droevig zijn hoofd overentweer.

'Tien cent?...' zuchtte hij en hij keek naar de twee eieren. 'Tien cent?... Wel, wel? ... En zei de Mulder dat?... 'k Geloof dat de oorlog nu eerst voor goe' gaat beginnen...' voegde hij er mismoedig aan toe.

'De oorlog?... Maar, neeë!... 't Is Lowie zijn schuld!' toornde ze verder. 'Alles komt die opkoope! Patatte, eerte, spek, eiere, boter, melk, blokken, alles, alles!... En hij biedt maar op!... Wat de boerkes vragen dat geeft hij!... Maar daarvoor moeten ze dat met ons niet doen!... Ge moet er op preken. Da' kan zoo toch ni voortgaan!...'

'We zullen zien, Annet!' sprak hij sussend. 'We zullen zien!... Zij nu

maar stil... 'k moet nog brevieren...' Hij sloeg een kruiske, boog het peinzend gezicht over zijn getijdeboek en prevelend zette hij onder de bottende boomen zijn hofwandelingske voort, terwijl Annet, almaardoor grommelend over heur twee eikens naar de pastorij toeslefte.

Doch lang brevierende Mijnheer Pastoor niet. Niet eens het middenpad uit. En als hij den zijwegel in was nevens de thuyahaag die den bottenden pastorijhof omgroende, lag het boek op zijn rug en waren zijn gedachten bij den prijs der eieren en bij al het andere dat Annet had gezegd.

Eigenlijk was het minder dan niets geweest wat zijn eenzaam, verlaten heiparochieken van den oorlog had uit te staan gehad, als een mensch bedacht wat op andere dorpen en steden was

neergeploft. Niet eens de moeite waard om te vernoemen vond hij. 't Overentweer gejacht der patroeljen was gauw vergeten geweest, hun vlucht was een vroom gedicht geworden, en de rieten lappen over de gaten in 't kerkdak deden evengoed hun dienst als de schaliën van vroeger.

En nadat de facteur samen met eenige brieven van de jongens bij den troep en een pakske gazetten voor Meester Lindekens, het nieuws had gebracht dat Antwerpen door den Duitsch was ingenomen en dat dezen zijnen toernee den laatsten was, hadden ze zoo goed als niets meer van den oorlog gehoord.

Want wat Lowie, - de vodden-en-beenenman, die precies lijk vroeger zoo af en toe in zijn blauwgeschilderd hondenkarreken alover de hei kwam aan-

gevaren om zijn commercie te doen, - vertelde, kon men niet serieus opnemen. Hij sprak met een belebberde tong, doddelde daarenboven nog, en als hij over 'het' IJzer begon, waar den Duitsch maar niet over geraakte, moest men zich inhouden om niet te lachen.

Schoon was dezen winter dan ook geweest, lijk geenen. Werken, en bidden voor dezen die weg waren. Een voortzetting van de vrome, innige dagen onder de vier beuken op dat verre heike ginder in het Noorden. En hij had zoo gebeden en gehoopt dat de zomer al even innig blijven zou, met weer in de blauwe avonden de biddende kranskens aan den voet hunner twee Lieve-Vrouw-kapellekens...

Maar als hij nu aan dees dacht: tien cent voor één eike! en met de rest zou

't immers al navenant staan, sloeg er groote onrust door zijn herte.

't Was onkristelijk wat de mulder vragen durfde. En als de mulder het deed, dan zouden ze 't allemaal wel durven. Dat zoiets in de stad gedaan werd, tot daar. Maar hier op den buiten, waar ze zelf alles wonnen? En peinsden ze er wel aan, wat ze hun eigen ziel daarmee aandeden? Want ach, daarom was het te doen en niet om die tien cent.

Neen, hij kon niet anders of hij zou er hun Zondag eens over kapittelen.

En al wandelend wegel op en wegel af zocht hij naar een gepasten heiligen tekst om mee te openen en als van zelf begonnen zijn lippen er een vermanend sermoen rond te spinnen.

Maar ver sermoende de Pastoor niet.

Zei Annet niet dat het dien vodden-

en-beenen-man zijn schuld was, dat hij maar opbood, precies of 't hem niet schelen kon. En omdat zij het geld dat Lowie te grabbelen smeed opraapten, moesten ze daarvoor gekapitteld worden?

Mijnheer Pastoor verschoot van zijn eigen hardheid en als in pijn neep hij even de oogen toe.

Onwillens zag hij zijn eigen al op den preekstoel staan en onder hem, elk op zijn vaste plaats, doken een voor een al die goedgekende boerengezichten op, verweerd en mager en dof van oog, en ze keken hem lijdelijk aan.

Hij zag de kapot-gewerkte gestalten van de oudjes scheef en schots op hun lage stoelkens neergehurkt: Mieke Koks met heur wretende-wolf-gezicht, 't dempige Manuske, Lodden-met-zijn krukken en wie allemaal niet, hij zag

de ronde, krom-gelabeurde ruggen der mannen en vrouwen in hun verschoten, gelapt kleedsel, zag in de verflooze houten banken langs de muren de bleeke, spichtige kindergezichtjes, en waar hij ook maar keek, onder 't portaal, op 't hoogzaalke bij de zangers, aan de communiebank, 't sprak alles immers van veel mizerie en hard gezwoeg.

En dezen moest hij nu den steen gaan smijten? Was daar kwaads aan? De oorlog bracht het aan zonder dat ze er naar gezocht hadden, en samen met den oorlog zou het ook wel weer weggenomen worden...

‘Annet,’ sprak hij zacht toen hij bij 't keukenvenster passeerde. ‘Weet ge wat? 't Beste is dat we ook kiekens houden en een geit of twee. 'k Zal den koster patatten laten planten en kool. Dan moete we niks meer koopen.’

‘Maar, Mijnheer Pastoor!... zoo' ne slameur!’

‘Tut-tut-tut!’ kalmeerde hij. ‘Zoo is 't beste, geloof-mij...’

En opgelucht, opnieuw een kruiske slaand, deed hij zijnen brevier weer open en wandelde lezend voort.

't Was er alles gekomen, een beetje traag weliswaar, maar 't stond er dan eindelijk toch!

Machiel kleuterde tegen den zijgevel nevens de keuken een kiekenskot ineen van dennestamkens en oude planken. Hij bracht er uitgekozen kempische kiekens in samen en zette aan den kop ervan een model van een haan, rood en groen gepluimd met een kam van vuur.

‘Da's 't éérste,’ zei hij.

Daarop spaadde hij van achter in den

hof den bleek om, pootte er patatten en plantte er kool. En ten leste ruimde hij de helft van 't berdene turf-en-houtschuurke leeg, timmerde in 't midden ervan een houten beschot, sloeg stevige paaltjes in den klei-gestampten vloer en op een schoonen achternoen zeelde hij door het latten haagpoortken twee witte, bletende melkgeiten den pastorijhof binnen.

‘Nu zijde bezorgd. Mijnheer Pastoor!’ had Machiel gelachen, ‘Eieren meer dan ge op-eten kunt; een melkske lijk kreem, - want het is van 't fijnste ras da'g' op stal hebt! - en uwen hof vol lijk een landeke van Belofte, onder en boven den grond!’

Annet had er ook om gelachen.

‘Da'ze al op vragen!’ sprak ze. ‘t Let me niks ni-meer!’

Maar de Pastoor had niets gezegd dan

een: 'Wel bedankt voor de moeite, Machiel,' en was kopschuddend weggegaan.

Hij had er niet blij om kunnen zijn, want sedert den dag met den mulder zijn eikes van tien cent, was er weeral zooveel gebeurd, dat hem zoo vol angst en zorg joeg, dat hij somwijlen nietmeer had geweten waar zijn hoofd stond.

Niet omdat Lowie daar toen bijkans om den anderen dag het dorpke was komen rondstuiven en zoo maar lijkeen razende zot de prijzen omhoog had gejaagd, van tien op dertien en vijftien en twintig cent voor een eitje, de melk al evenveel voor een pint, om van het schromelijke geld voor patatten, bloem, brood, spek, kuip-vleesch en al de rest niet te spreken! En ook niet omdat er nadien in de plaats van ééne Lowie, vier, vijf koopers op hun rappe hon-

dekarrekens waren gekomen die tegen malkanderen maar opboden: tot vijf-en-dertig cent voor ééne simpele ei!

Maar ach! de razernij waarmee ze toen allemaal aan 't labeuren waren gevallen, almaardoor verder de hei in, nooit genoeg! Van 's morgens als de dag pas aan de lucht pinkte, waren ze al aan 't zwoegen, zelfs van den maneschijn profiteerden ze om nog maar een eind meer uit te graven en nieuwe velden aan te leggen. Patatten, peeën, koolrapen, wat werd er alles ni' geplant om aan de vraag van die bezeten opkoozers te kunnen voldoen!

En alleman, zonder een exceptie, die er door geraakt was! Meester Lindekens liet zijn jong' ondereen school doen om in zijnen hof te kunnen slameuren, de koster vergat er somwijlen 't Angelus door te kleppen, en zelfs, tot

Mijnheer Pastoor zijn ontzetting, waren de twee nonnekens binnen de belokenheid van hun hofmuurkens er in 't genipt mee bezig!

Heere! waar waren zijn volle miskens, en de stemmige loven van dezen winter? En van de innige kranskens onder de twee Lieve-Vrouw-kapellekens kwam er nu zekers niets meer terecht! Hij predikte 's Zondags tegen die zielsbedervende razernij, zocht iedereen op in zijn huizeken of waar hij hem aan den arbeid vond, bad zonder rust noch duur om hulp en bijstand van hier-boven, maar 't was alles boter tegen de galg!

Een klein, schraal vlammeken hoop slechts bleef lichten in zijn hert. 't Kon toch zoo niet blijven duren. Eenen keer kwam er punt en streep achter den plant- en zaaitijd. Dan viel alles wel

van zelf stiller en kwamen ze misschien terug, als 't God-beliefde...

En eens de oorlog gedaan, was 't er immers ook amen en uit mede, en begon opnieuw het armtierig leven van vroeger met voor al hunnen arbeid een schamele teil aardappelen en een geut keerskessaus erover?...

Maar wat was Mijnheer Pastoor mis! De plant- en zaaitijd, waarvan hij de dagen vol angstige verwachting aftelde, was bijlange nog niet aan zijn ende of dat eenige vlammeke werd bot en woest uitgewaaid. En 't was nogal 't burgemeesterken in eigen persoon die er mee begon.

Wonnen de boeren dubbel en dik op hun veldvruchten, hij schepte 't geld met zijn blokken. De opkoopters liepen er zijnen dorpel voor plat. Hij had zijn twee meiskens mee aan 't boren en kap-

pen gezet en toch kon hij niet genoeg leveren.

Totdat, op een schoonen keer, hij geen enkel paarke meer verkoopen wilde aan de venten uit de stad.

Al wat hij gemaakt kreeg, en hij werkte met furie, 't bleef in zijn werkhuis en de paren werden met wissel tot schoone reesems boven malkanderen vastgebonden.

Den Zondag daarop, tijdens 't vroegmisken en ook tijdens de hoogmis, bleef zijn stoel in 't kerkkoorke leeg.

Mijnheer Pastoor kreeg er een klop van op 't hart. Dat was nu nog nooit gebeurd. Ziek was hij toch niet. Hij had hem gisteravond laat, toen hij even zijn peinzend hoofd in de koelte van den nachtelijken hof stak, nog bij lampelicht achter zijn vierkant vensterken aan 't kloppen gezien. En toen hij na de

mis bij den koster, bij de misdienerkes vroeg wat er toch scheelde, hoorde hij dat het ventje, in de vroege vroege op zijn hondenkarreken zijn blokken naar de stad had gereden.

Als de Pastoor hem er 's anderendaags zacht-vermanend over aansprak, lachte hij sluw:

‘k Ga 't liever zelf verkoopen, Mijnheer Pastoor. Da's dobbele winst. Beter in mijnen zak dan in den dienen van Lowie. 'k Heb in de stad mis gehoord. Ne mensch moet slim zijn, ziede!’

't Was als een teeken geweest.

Den Zondag die volgde, zag hij al seffens veel stoelkens leeg langs den mannenkant en op 't hoogzaal ontbraken er zelfs zangers. Hij was er een heele week van onder de voeten, liep de wegblijvers achterna, zon op een preek die er paal en perk aan zou stellen.

Doch als hij den Zondag daarna weer zooveel stoelkes meer leeg zag, voelde hij zich zoo klein en triestig, dat hij niet eens den moed had om er mee te beginnen en hij zijn preek achterwege liet. Zelfs vrouwen en jonge meisjes volgden, zoogezegd om 't helpen voeren en als hij er hun dan over aansprak, antwoordden ze onveranderlijk dat ze in de stad ter misse gingen, dat ze er niet konden aan doen, maar dat ze er vroeg moesten zijn om goei zaken te kunnen maken....

Wat kon hij er tegen doen?

't Duurde niet lang meer of 't Zondagsche klokgelui in het witte toeren leefde er nog maar alleen om de twee nonnekens en wat er in de leemen hutten overschoot aan kinderkes en oude menschen binnen het arme, ongewelfde kerksken te roepen naar zijn diensten.

Nog minder wierd het dan het vroeger 's werkendaags was geweest en dat dan op den dag des Heeren!

Zijn volk was weggelopen van hem.... 't Danste thans rond het Kalfken Mozes'....
Hij voelde het, hij was er niet voor opgewassen om ze nu nog samen te houden....

De vogelen

't Was die laatste Maartsche dagen wat te zeggen geweest met het weer! Regen, sneeuw en hagel pletsten zoo maar met heeldere kuipen neer en daarbij kwam dan nog een wind lijk zot die huilde en zweepte en beukte op huis en boom en haag alsof alles er dezen keer zonder genade aan moest.

Mijnheer Pastoor kende geenen moment rust ni-meer.

Die lappen van aaneengenagelde dennestamkens bevlochten met riet die zoo goed en kwaad als 't ging de gaten in het kerkdak bestopten, Heere! wat moest hij beginnen als die er dezen keer weer eens afwaaiden?

Al twee keeren was dat dezen winter gebeurd, en hoe triestig en verlaten had hij daar dan gezeten, met een kerkske vol wind en regen waar geen mensch nog naar omzag en waarin een halven

voet water dreef weerspiegelend de armelijke stoelkens, de verflooze kinderbanken, de ronde vensterkens en het balkengebinte met zijn gaten die de rap-vliegende wolken lieten zien!

Om bij te schreien waren ze geweest zijn miskens, met Machiel die voor misdienaar speelde en nooit iemand anders om ze 't hooren dan Annet en de twee nonnekens!

Want eens er af, bleef het er af, en wat gebedel en gesmeek had het telkens niet gekost eer dien als raasdig blokmakenden Bienus zijn boor neerlegde en een paar jonge mannen die klefferen kosten van hun werk haalde om er naar om te zien? Mijnheer Pastoor kon er niet aan terugpeinzen zonder zuchtend zijn hoofd overentweer te slaan.

En nu, wat stond er nu voor de deur te wachten?

Hij voelde zich overentweer gesleurd en dooreen geschud al even veel als de haag en de zwarte, blinkende boomkens daar buiten in zijn hof. Geen vijf minuten kon hij nog gerust neerzitten of een roeffel hier of ginder trok hem van zijnen stoel naar 't vensterke om naar 't dak te gaan zien, en 's nachts, bij 't kleinste gekraak, wipte hij wakkeren zat daar dan asemloos van schrik te wachten of het heele spel niet naar beneden kwam geploft.

Ach, ware het alleen om die onrust en dien schrik te doen geweest, geerne hadde hij tien keeren ergers verdragen, als hij 't maar beleven mocht dat de rieten lappen het uithielden. Paschen was op komst, en hoe die hoogdagen gevierd met een kerkske open op alle ontij en dat vol water dreef!

Een dag ging voorbij, en nog eenen.

De wind bonkte en kletste, viel voor een wijlke al grommelend stil, rameide daarop weer lijk razend los om nadien in nijdig gefluit nieuwe kansen af te wachten. En al streuvelde het riet verward dooreen, al wrong soms de heele lap, hij bleef toch waar hij lag en zoo stillekensaan begon er zelfs een klein vlammeken hoop te leven in den Pastoor.

‘Als het weer nu eens keeren mocht.... en 't kerkske gespaard blijven....’ dierf hij schuchter te wenschen en vol verwachting bleef hij aan zijn vensterken staan uitzien.

Een arm zon dien hij ginder plots van tusschen de rappe vallende wolken over de hei zag draaien, een stuksken blauwen hemel daar boven den molen, trokken even zijn hoop wat hooger.

Maar lang mocht het niet duren. Almeteens verdonkerde de lucht, een koude ritseling liep over de wereld, en zoo pardoos, met een geweld en een furie waarbij 't spektakel van de vorige dagen maar een probeerselken leek, plofte de wind weer op de wereld.

De Pastoor zag ontzet hoe de thujahaag, lijk een beest dat zijn eigen los wringt, met een snok aan 't slingeren en aan 't golven sloeg, hoe de boomkens, tot brekens gebogen, hun armen verward dooreen zweepten, en eer hij 't angstig-verwonderd gezicht geheven had naar 't kerkdak, was er daarbuiten een kort, luid geknak, een knersend schuiven, en daar kraakte in een regen van stukken schaliën en riet-pijlen de lap tusschen de zwarte kruiskens op het kerkhof neer.

‘God, ach God!... 't is ni mogen zijn...’ zuchtte hij.

En doof voor Annet die met opgeheven armen en veel gejeremieer het kamerken kwam binnengesloten, dacht hij vol angst aan den Paaschtijd die op komst was, en wat geloop en gebedel het kosten zou eer Bienus er een hand zou doen naar uitsteken!

----- Mijnheer Pastoor had er wel een triestig vermoeden van gehad, dat het een toer zou zijn om dees malheur goed te doen maken.

Maar dat het burgemeesterken hem behandelen zou lijk hij 't nu gedaan had, zoo iets had hij van in de verste verte toch nooit durven peinzen.

Iederen keer als hij Bienus zijn deurke openstak om hem weer eens gaan te manen, was het eeuwig en altijd het-

zelfde lieke: 'k Koom strakskes wel eens zien.... Hebt geenen nood.... 't Komt in orde!' dat hem boven het geboor en jachtig geklop toegeroepen werd.

'De volhouder wint....' troostte zich Mijnheer Pastoor en hij bleef er aankloppen, soms twee, drie keeren op eenen dag.

Doch zoo al meteens, op een morgen dat het zotte weer een beetje ging liggen was het heel wat anders dat hij te hooren kreeg.

'Zie!' sprak Bienus en hij geweerdigde zich de boor neer te leggen en zijn grijs-bebaard gezicht om te keeren, 'k geloof da' we aan 't goe' weer zijn. En 'k peins dat het wel zoo noodig ni meer zal zijn ook ni. Zouen we ni beter doen er mee te wachten tot in 't najaar? W'hebben

allemaal onz' handen zoo vol! En 't is geen klein bier die gaten te lappen!' Dat was voor den Pastoor als een klets geweest vlak in zijn gezicht.

En zonder één woordeke te zeggen nog, met het hoofd op de borst, was hij gauw het werkhuis uit gegaan.

Die oorlog, die oorlog! Wat sleepte hij allemaal achter zijn vuur en gedonder mee over de wereld! En wat voor Paschen zou het zijn! 't Was verleden jaar al zoo droef en slap geweest en wat moest hij verwachten als April zijn loeten door die twee ongelukkige gaten zijn kerkske binnenspoet! Hij mocht daar niet te veel aan peinzen, 't was om te vergaan van zorg en schrik!....

Doch, God-zij-geloofd! April hield zijn grillen in zijnen zak! 't Wierd een weerken zoet en mild met veel zon en

een Lievevrouwkes-blauwen hemel als was men al in den Mei. 't Kerkske bleef ondanks zijn gaten schoon en droog en Mijnheer Pastoor leefde weer een beetje als in de vroegere dagen. Er zat 's avonds volk rond zijnen biechtstoel en als Machiel 's morgens het klokske tampte, kwamen er weer mensen door het lage, ronde kerkepoortje binnengeslept....

‘t Is nog niet heelemaal weg...’ troostte hij zich. ‘Laat die leelijke oorlog maar gedaan zijn!...’

Maar lang duurde zijn stille vreugde niet.

Beloken Paschen geraakte gauw het hoeksken om. Vandaag mankeerde dezen, een dag later was het de gindsche. Eer 't een week verder was stonden de oude, kreupele stoelkens in de verflooze muurbanken weer leeg en

precies lijk 't geweest was las hij, met den koster als misdienaar, zijn werkendaagsch misken voor niemand anders dan Annet en de twee nonnekens.

Mijnheer Pastoor was er thans voor goed het hart van in. Hij sprak bijkans met niemand ni-meer, liep oud en gebogen en zijn droef-vertrokken gezicht hing peinzend op zijn borst.

‘De menschen! de menschen!’ zuchtte hij. ‘Wat ben ik hier komen doen?’ En hij wist niet hoe het kwam maar 't was of die moeheid van vroeger op 't Begijnhof weer in hem te wegen begon, of er weer scheuten door zijn rug en zijn beenen begonnen te pijnen, en dan klopte er angst in zijn keel.

Een ding alleen nog kon zijn gezicht en zijn oogen naar omhoog halen en op zijn mond den schijn van een glimlach leggen en dat waren de musschen die

in die dagen met hun gepiep en gefladder de leegte tusschen het zwarte dakgebinte kwamen vullen. Toen de lappen van 't dak waren gerameid was het zoo maar een keer bij toeval als er in de zonnebalken, die door de gaten naar binnen guldden, een vogelken kwam neergestreken dat dan na een beetje sjirpend oventweer gedans over de dwarsbalken, weer rap naar buiten schoot. Doch nadat er in zoo'n brokkel-holleken, tusschen wat versplinterde planken en keepers, een eerste vogelnestje begon te pluizen, was dat gauw veranderd. Geen week gleed voorbij of men telde er daar boven zes en zeven en als er daarop een koppelke naarbinnen viel dat het zijne in een oksel der balken begon ineen te draaien was in eenige weken tijd 't heele gebinte bepluisd en bespriet met musschen-nes-

ten. 't Kerkske tsjirpte en zong en vleugelgonsde erger nog dan een bosch! Al honderd keeren had koster Machiel staan sakkeren tegen dat spel daar boven en op een schoonen morgen, toen het miske uit was kwam hij 't kerkske binnen met een lange ladder en een boonestaak lang lijk een wip bijkans.

‘Mijnheer Pastoor!’ zei hij, ‘t kan ni meer zijn!.... 'k Keuter ze er allemaal uit.... 't Is al erg genoeg met de boeren.... 't Moet hier toch alles niet verenneweerd worden!... Als 't zoo voort gaat ziede hier zelfs 's Zondags geenen mensch ni-meer en kunnen ze er een stal van maken!’

De Pastoor zijn hand lag gauw op de leer en als de koster ze wilde omhoog duwen hield hij ze vast.

‘Niet doen Machiel....’ sprak hij smeekend ‘...niet doen.... laat ze maar....

....Kwaad kan het immers ni.... Waar de menschen ni willen komen, mogen de vogelkens wel zijn....’

‘Maar Mijnheer Pastoor toch!... 't Is de rennewatie!.... Ziet toch eens!.... Als ze nu nog daarboven bleven, maar hier!...’ en hij wees naar al dat pluksel en vuil op de banken, stoelkens, preek- en biechtstoel, ‘...daar is geen bijhouden mee gemoeid!’

Doch de Pastoor volgde Machiel zijnen vinger niet.

‘Kom,’ zei hij, ‘laat ons de leer maar weer buiten dragen.... Als het te erg wordt koom ik zelf wel helpen kuischen.... De menschen blijven weg.... laat de vogelkens dan maar komen!...’

En al sribbelde Machiel nog zoo tegen, al maakte hij nog zoo'n wanhopige gebaren bij zijn geweeklaag over de rennewatie en den beestenstal, Mijn-

heer Pastoor bleef glimlachend zijn hoofd schudden en zijn hand ging van de ladder niet af.

De koster moest er ten langen leste wel den duim bij neerleggen en 't was al grommelend lijk een beer dat hij terug de leer naar buiten sleurde.

‘Ge moet het weten.... Maar ge zult er spijt van hebben.... Want 't is nog maar een begin.... een klein begin!....’ vermaande hij.

En hij had gelijk. 't Bleek gauw dat het nog maar een klein begin was.

Dat blij-piepend, bezig leven 't bleef niet alleen daarboven in 't gebalkte roeren, maar lager en lager daalde het. Overal wolden de nestjes: achter de zwartomlijste, schuinhangende statiekens van den kruisweg, in de armen van de palmdragende Sinte-Katrien en van Sint-Antonius-met-het-kinde-

ken-Jezus die weerszijden van het koor op een plaasteren konsoolke verheven stonden, boven den biechtstoel, boven den preekstoel, tot zelfs boven op het altaarken streuvelden er vlokken droog gras. En 't spelleke werd maar pas volledig als er de oolijkfluitende spreuwen en de rapscherende, piepende zwaluwen bijkwamen.

Mijnheer Pastoor leefde er blijzaam van op!

Machiel sloeg er danig nevens als hij dacht dat hij er spijt van zou krijgen. En hoe hij verder ook grommelde, iederen dag nog kwajer, hoe Annet en de twee nonnekens ook mee jeremiasten, 't bracht hem geenen stap terug. Verre van daar. Ieder nestje, ieder vogelke dat den hoop kwam vergrooten trok zijn herte een trapke omhoog uit den diepen, donkeren kelder waarin de

menschen het hadden gestompt.

Hij zag het maar al te goed thans, hij had te veel gewild deze laatste jaren. Hij was niet geboren om menschen bijeen te houden rond de trappen van een altaarke, zelfs deze simpele leemenhut boerkens niet. En dat zekers niet in zoo' nen helschen oorlogstijd.

En nog veel minder was hij de man om achter de doorwonde voeten van het blijde minnestreelken Gods aan te stappen en deze vogelkens met een preekske op zijn schouders en zijn uitgestoken armen te lokken.

Maar hun blij gewemel deed hem de leegheid van het kerkske en zijn eigen getob vergeten, bracht hem over alles weer zoo dichtbij Sinte-Franciscus lijk hij er zich sints meer dan ander-half jaar niet-meer had bij-gevoeld.

Want 't was immers al meer dan schoon

genoeg dat hij met hun veeltonig, blij gekwetter, gefluit en gepiep, met het rappe gonzen van hun vleugels zoo 't allenkanten rond hem, voor hen zijn dagelijksch misken te mogen lezen!

Ach! hoe heelemaal anders dan verleden jaar was het nu!

Het kale, verlaten kerkske van toen zonder mensch noch kraai, en thans Sinte-Franciscus zijn vogelkens zingend Gode ter eere!

Hij die zijn eigen opvrat van zorg en angst toen de Maartsche storm de rieten lappen van het dak snokte!

Hij moet er thans zijn hoofd om schudden!

Aan een ding alleen mocht hij niet peinzen en dat was dat 't burgemeesterken het zoo op 't onverwachts in zijn bol kon krijgen om de gaten andermaal te doen stoppen....

Winter

Bamis blies weer een keer van achter de verre, blauwwazige mastebosschen zijn wolkengrijsheid over de roestige heide aan.

Den heelen morgen had het gemotregend, maar in den achternoen hield het er gelukkig mee op.

Het was stil in de pastorij. Annet was met heuren brei voor een uurke of twee naar den koster zijn vrouw. Niets roerde er dan alleen de zware, trage tik der eiken kashorlogie die in het schemerig voorhuis deur tinnen cijferblad liet blinken en van buiten, van nevens het huis, waar de kiekens lui kakelden, drong er 't gestommel met planken, zaaggeknars en 't kloppen van een hamer. Machiel was daar bezig het kiekenskot een beetje op te kallefateren tegen den winter die komende was.

In zijn kamer, bij 't vierkanten zijvenster dat tusschen zijn twee geraniums het kerkhof en den witten kerkmuur liet zien, zat Mijnheer Pastoor nog effen te brevieren.

Als hij daarmee gedaan had, sloeg hij langzaam een groot kruis, stond recht uit zijn zetel, draaide zijn sjerp rond den hals, zette zijn bonnet op en om iets te doen ging hij den hof in, naar Machiel.

Achter de natblinkende thuyahaag waar hij langs liep bleerden de geiten. 't Komt in orde, Mijnheer Pastoor!' riep Machiel van uit het donkere kot. 'Nog een latteke hier en nog eentje daar en ge vindt er geen spleetke meer in van een speldekop groot. 't Dakske hee' zijn eigen goe' gehouden, da' kan nog mee.' 'Zooveel te beter, koster,' antwoordde de Pastoor.

Even was er nog wat hamergeklop, Machiel scharrelde daarop zijn gerief bijeen en kwam naar buiten.

‘Ziezoo.... 't is gesteld!...’ zei hij binst hij het bruingeteerde deurken toeduwde. ‘Als 't alles zoo gemakkelijk was, 'k verzeke u, dat da' ginder ook al lang, al heel lang in orde zou zijn!’

Hij knikte krachtadig en zijn rechterhand met den hamer en de tang erin wees naar de gaten in het kerkdak dat daar hoog boven de gelende hofboomen en het bedonderbloemde, ronde pastorijdak steeksch oprees.

‘Want da' kan toch ni-meer zijn,’ ging hij opgewonden verder. ‘Met die gaten en die vogelen allemaal den winter in, da' kan ni. 't Is nu wellekens geweest. 'k Zal er wel iets op verzinnen. Dien Bienus ook, naar nikske ziet da' nog om!’ En kwader en kwader steeds,

met 't gedreig van zijnen hamer en zijn tang boven zijn zwart solideeken uit, begon hij tegen 't burgemeesterke te sakkeren, sprak van d' hel waar da' z' hem met een gloeiende boor blokken zouden laten maken en zoo andere dingen meer.

Mijnheer Pastoor luisterde verschrikt. Wat zei hij daar van de vogelkens? Dat het nu wellekens was geweest? Dat hij wist wat er op te verzinnen? Hij keek den duvelenden koster een wijle met groote, vragende oogen aan, zei daarop sussend: 'Och! zoo erg is het niet, Machiel! Wind uw eigen toch zoo ni op!' en ging toen langs de keukendeur terug de pastorij binnen.

Wat zat er toch van achter in den koster zijnen kop te draaien? Zou hij terug met zijn ladder en zijnen boonestaak voor den dag durven komen en zijn vo-

gelkens weg keuteren, en da' justekes nu 't kwa' weer en 't ontij over de wereld ging springen?

't Neep de Pastoor zijn keel toe daaraan te moeten peinzen en vol angst dat hij er seffens zou kunnen mee beginnen, zette hij zich terug aan zijn zij-vensterken en keek wakend uit.

Zes maanden lang had hij nu zijn diensten gedaan zoo goed als alleen voor de vogelkens en hij had schoone, innige uren gekend, uren van fijne zielsmuziek en gedichten!

Zij waren het eenige geweest dat God hem gelaten had en als hij 's Zondags voor het schamele handsvolleke oude menschen en meiskens die op dien dag zijn miske en zijn lof bijwoonden, zijnen preekstoel opklom, dan waren het onveranderlijk verhalen over zijn vogelkens daarboven die hij hen in ont-

roerde tale kond deed en waaraan hij zijn simpele, franciskaansche bespiegelingen aan vastknoopte.

Van de menschen had hij zich zoo zachtekenaan afgekeerd. Aan hen te peinzen dat wrat en knaagde al te diep en te pijnlijk aan zijn hart. Want 't was ni meer om aan te zien geweest lijk ze dees jaar aan 't wroetten en 't slaven waren, lijk beesten bijkans, veel erger nog dan verleden jaar. En alleman deed er aan mee, tot de kinderen toe. Meester Lindekens zijn school stond al van effen na Paschen leeg en bij de nonnekens zat er niemand anders meer in de bankskens dan boerke Verstockt zijn twee kreupele, wasgele meiskens waarmee er toch niets te beginnen was.

En hoe triestig waren de Zondagen geweest, besonders 's avonds als 't volk

terug was uit de stad, en tot diep in den nacht uit *'Den Engel'* hun gebral en gezang en harmonika-muziek zijn biddende slapeloosheid kwam bespotten. Want dat was het eenigste wat hij voor hen had kunnen doen: bidden opdat de oorlog rap gedaan zou zijn en alles weer worden zou lijk het vroeger was geweest.

Ach! had hij zijn vogelkens niet gehad, hij had het geen maand uitgehouden! En ziek en gebroken hadden ze hem kunnen wegdoen van hier!

Machiel moest er niet aan denken. Hij zou het niet laten gebeuren!

Den heelen achternoen zat de Pastoor angstig gespannen. Geen twee minuten gingen er voorbij zonder dat zijn oogen zoo tusschen de groene venster-geraniums in over 't kerkepleintje hadden gepriemd.

Doch er gebeurde niets. Annet kwam thuis, haalde de geiten binnen, begon aan 't avondeten. En 't was lijk gewoonlijk dat hij even vóór zeven uur in de deemstering, den koster met zijnen lantaarn uit zijn huizeken zag komen, 't pleintje over steken en in de kerk verdwijnen, om dan, na 't kleppen van het Angelus terug te keeren naar zijn winkelke dat ginder, bezijds 'De Engel' zijn vensterke mat liet lichten.

En ook den dag daarop gebeurde er even weinig.

Machiel diende het miske, luidde de noen- en de avondklok precies lijk altijd, en de nacht fluweelde daarna alles en alleman stil in de rust. Mijnheer Pastoor asemde al op.

'Hij zal da' zekers zoo maar in zijn kwaadheid gezegd hebben!' begon hij te peinzen.

Doch wat verschoot hij toen hij, eenige dagen later, na zijn miske uit de sacristij kwam en daar, uit den schemer onder 't oksaal, 't burgemeesterken zag komen aangepikkeld met achter hem Machiel die lachte. 't Blokmakerke hief zijn wit-ombaard gezicht oolijk-verwonderd naar omhoog waar musschen en spreeuwen bij honderden dooreen vlogen, stampte koddig met zijn houten stokbeen op den vloer.

‘Wel Heere-mijnen-tijd!’ lachte hij half-luid. ‘Wat is dat hier geworden!.... Als we da' pakken kosten!.... Da' was geld! veel geld!... Z' hadden er mij al 't een en t' ander van verteld, maar zoo iets, da' moete zien om het te gelooven!.... 'k Kan 't begrijpen da ge de gaten toewilt!....’

De Pastoor wist niet wat hij hoorde. Hij zei geen woord, en zijn oogen pim-

pelden vragend overentweer van Bienus naar den koster.... Was het soms dat wat Machiel gemeend had?.... Plots keek 't burgemeesterke hem glimlachend in 't gezicht, klopte eens vriendschappelijk op zijnen arm.

‘Zij gerust Mijnheer Pastoor.... 't komt in orde dezen keer....’ ging hij verder. ‘Nieuw' lappen zijn er op eer 't veertien dagen verder is. En sterke dezen keer. Nu is er wat tijd. Zij gerust. En ge moogt het ons ni kwalijk nemen dat we in de stad naar de mis gaan 's Zondags.... D' affaires brengen da' mee, ziede Mijnheer Pastoor.... We moeten er toch van profiteeren, ni-waar?’

Hij knikte nog een keer, keerde zich om en kapikkelde haastig naar buiten. Machiel stak een triomfeerenden vinger omhoog nevens zijn geel gezicht dat lachte.

‘Ziede wel!’ sprak hij. ‘Heb ik het ni goe’ gedaan?’

Maar Mijnheer Pastoor keerde zich om zonder een woord te zeggen. Een krop wrong zijn keel toe. God! zijn vogelkens!.... zijn vogelkens!.... Wat moest er met hem gebeuren nu ze dit van hem gingen afpakken, het eenigst wat er van zijn parochie nog overbleef!....

Alles rond hem begon ineens te draaien. Zijn knieën knikten en om zijn gepaktheid te verduiken voor den aldoor lachenden koster knielde hij neer op zijnen bidstoel....

Nadat men de vogelen met veel lawijd en geslaag van stokken en staken uit het kerkske had gejaagd, nadat van achter de beelden en 't altaar en alles de nesten waren uitgetrokken, had men

over de gaten sterke dennenstammen genageld, had er dik riet tusschen gevlochten en daarmee treurde het kerkske weer doodsch en verlaten, een groot, koud graf onder het donker gebinte.... Toen brak den Pastoor zijn hart voorgoed.

En al pijnde de ziekte van vroeger met den dag meer en meer, al asemde er in hem steeds een grooter verlangen omhoog naar het witte, peiselijke leven op 't Begijnhof, twee maanden lang nog probeerde hij zijnen dienst voort te doen....

Maar dan kon hij niet meer....

Op een Decembermorgen met veel sneeuw, kwam de oude, gele postslee uit '*Den Wildeman*' vòòr de pastory gegleden.

Koster Machiel en Annet hielpen er Mijnheer Pastoor in.

Omsprinkeld van 't koperen gerinkel der paardenbellen ging de tocht de stille, witte hei in, terug naar het Begijnhof toe van waar hij vier jaar geleden zoo blij en vol vrome hoop vertrokken was en zijn ziel nam uit het wegdoezelende dorpke niets anders mede dan de schoone herinnering aan zijn zomersche vogelen-parochie....